

LELKIPÁSZTOR

EVANGÉLIKUS LEIKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

XXXIX. ÉVF. 4. SZÁM

1964. ÁPRILIS

TARTALOMJEGYZÉK

CSENBEN ISTEN ELŐTT

Leszerelés a gondolkodásmódban (Káldy Zoltán) — — — — 193

TANULMÁNYOK

A népi-nemzeti egység útján — — — — — 199

„Hangok az Ökumenéből” (Benczúr László) — — — — — 214

SZEMLE

R. Hochhuth: A helytartó (B. L.) — — — — — 225

FOLYÓIRAT SZEMLE (Groó Gyula) — — — — — 228

FILM, SZÍNHÁZ, IRODALOM

A muzsák jövője felelőssége (Zay László) — — — — — 232

„Csak búzavirág csokor” (Drenyovszky János) — — — — — 235

Tabu ellen (G. Gy.) — — — — — 238

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Szentháromság u. 2. vas. (Pesti munkaközösség) — — — — — 241

Szentháromság u. 3. vas. (Pesti munkaközösség) — — — — — 243

Szentháromság u. 4. vas. (O. E.) — — — — — 245

Szentháromság u. 5. vas. (O. E.) — — — — — 249

Keresztelési, esketési, temetési igehirdetés (Weltler Rezső) — 253

Az alapigék fordítása (Bodrog Miklós) borítólapon

CÍMLAPON

Élet a Karmel hegyén

Bibliai fénykép

LELKIPÁSZTOR

Főszerkesztő: Dr. Pálffy Miklós

Felelős szerkesztő és kiadó: Dr. Ottlyk Ernő

A szerkesztés munkájában szerkesztő bizottság vesz részt

Előfizetési ár: havi 12,— forint, félévre 72,— forint, egy évre 144 — forint

Csekk számla: Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest 220 507

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Puskin u. 12.

Telefon: 142—074

Kiadja az Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály

64.1397/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató

Index szám: 26451

Csendben Isten előtt

Leszerelés a gondolkodásmódban

A Béke-világtanács felhívására április 10—május 9. között igen sokfelé a világban „leszerelési hónapot” rendeznek azok a jóakarató emberek, csoportok és népek, akik mindent el akarnak követni a háború megakadályozására, a béke biztosítására és a fegyvermentes világ megteremtésére. A „leszerelési hónap” idejében rendezett gyűlések, húsvéti békemenetek, nyilatkozatok azt a célt szolgálják, hogy egyfelől tömörítsék a béke erőit, másfelől felelősséget ébresszenek a közömbösökben a népek békéje és a leszerelés halaszthatatlansága iránt. Nem kétséges, hogy a „leszerelési hónap”-nak az elmúlt esztendőben is szerte a világon megvolt az eredménye és az idén is meglesz.

A „leszerelési hónap” munkájából sokfelé a világban az egyházak, illetőleg egyes egyházi csoportok és egyházi emberek is kiveszik a részüket. A mi magyarországi evangélikus egyházunk sem marad tétlen, hanem minden rendelkezésre álló esz-közt és lehetőséget megragad, hogy kifejezésre juttassa felelősségérzetét és a maga helyén elvégezze idevonatkozó szolgálátát. Azt is tudjuk, hogy a külföldi evangélikus egyházak némelyike szinte „testületileg” áll benne a „leszerelési hónap” munkájában, másutt viszont egyes evangélikus egyházi csoportok szorgoskodnak más felekezetű testvéreikkel együtt ebben a jó munkában.

Azt sem hallgathatjuk el, hogy mind hazai, mind külföldi egyházi körökben *vannak hamis nézetek és elgondolások* is a leszereléssel kapcsolatban, amelyek akadályozzák az egyes egyházi embereket és csoportok tevékenységét a leszerelés ügyében. Ezek a nézetek beleivódtak sok keresztyén ember gondolkodásába és néha úgy tűnik, hogy „megszállva tartják” fejüket és szívüket. A „megszállt” fejeket és szíveket azonban „fel kell szabadítani”. Ezeket a hamis nézeteket „le kell szerelni”. Vagyis a „leszerelés”-t az egész gondolkodásmódban végre kell hajtani.

Vizsgáljunk meg néhány ilyen „leszerelendő” nézetet, amelyek egyházi embereket tartanak fogva.

„CSAK MI!” Az egyik ilyen, teológiai érvekre támaszkodó nézet az, hogy végeredményben mindaddig nem lehet megvalósítani a „fegyvermentes világ”-ot, amíg Jézus Krisztus evangéliumának hirdetése által az emberek egész „gondolkodásmódja” meg nem változik, vagyis „meg nem térnek”. Tehát „csak mi”, ti. az *egyház* tudja hatásosan munkálni azt a világot, amelyben már nem kell félni a fegyverektől. E gondolat mögött természetesen ott rejtőzik a középkorból örökölt ideológia: az egyház által vezetett világ. Ezen felül ott kísért Isten törvényének és evangéliumának összekeverése, továbbá olyanfajta gőg, ami Jézus Krisztus egyházához nem illő és tőle merőben idegen.

Az egyház Isten törvényének és evangéliumának hirdetésével, a bűn néven nevezésével, a bűnbocsánat hirdetésével, a hívő egyháztagoknak a leszerelésért folytatott szívós küzdelmével, szívből fakadó imádsággyakorlással igen sokat és igen eredményesen munkálkodhat a leszerelésért, de egy pillanatig sem hiheti azt, hogy „csak ő” tudná igazán megoldani a leszerelést: az atomfegyverek megsemmisítését, a rakétatámaszpontok felszámolását és a konvencionális fegyvereknek a minimumra való lecsökkentését.

„CSAK ŐK”. Az előbbivel ellentétben néha olyan nézeteket is lehet egyházi körökben hallani, hogy a leszerelésért az egyház lényegében nem tud semmit tenni, mert ez szinte kizárólag a „politikusokra, katonákra és a gazdasági szakemberekre tartozik”. Akik ezen az állásponton vannak, azt szokták emlegetni, hogy az „egyház nem ebből a világból való”. Az egyház azoknak a közössége, akik várják Isten országának végső eljövételét és éppen ezért nem állhat „*e világi célkitűzések*” mellé, még olyan tiszteletre méltó ügy mellé sem mint a leszerelés. Ezt ki szokták egészíteni azzal, hogy az egyháznak ez a feladata: tegyen bizonyosságot Isten kegyelméről, a megbékélésről, az utolsó ítéletről és a megváltásról. Ez nagyon tetszetősnek tűnő nézet, azonban tele van az egyház lényegének és „*e világ*”-ban való feladatának félreismerésével, illetőleg szolgálatának lecsökkentésével.

Amikor az emberi élet veszélyeztetettsége olyan nagy mértékben nő mint a mi korunkban, lehetetlen fel nem tennünk a kérdést: milyen összefüggés van az evangélium szerinti meg-

békélés és az emberek közötti béke, tehát az ún. „politikai béke” között? Az evangélium hirdetésének vajon nem egyik módja-e az emberiség békéjéért és vele összefüggésben a leszerelésért való fáradozás? És miközben az egyház az utolsó ítéletről prédikál, nem kell-e arra is gondolnia, hogy ő maga is ítélet alá kerül *már most* és *majd akkor is*, ha nem végez széles körű diakóniai szolgálatot azért az emberért, akinek a puszta léte forog kockán a felhalmozott atomfegyverek árnyékában? És lehet-e kegyelemről prédikálni anélkül, hogy akik elfogadták ezt a bűnbocsátó kegyelmet — tehát *az egyház tagjai* —, ne dolgoznának *hálából* (a kegyelemért!) az emberek életének megmentéséért?

3

„NEM AZ A LÉNYEG, HOGY A BŰNÖS VILÁG MEGMARADJON.” A legsötétebb „teológiai” nézetek közé tartozik ez a megállapítás is. Akik ezt mondják, azok a „bűn teológiájá”-nak megszállottjai. Véleményük szerint ebben a világban „minden bűn”. És mivel minden bűn, látásuk szerint nem történik nagyobb tragédia, ha ez a „bűnös világ” megsemmisül. A fontosabb az, hogy addig is, míg ez az ítélet — amely esetleg atombombás felrobbantás nyomán jön létre — el nem következik, tegyünk „bizonyosság”-ot Jézus Krisztusról és higgyünk az evangéliumban. Ez, szerintük, fontosabb, mint a „világ megmaradásáért folyó szélmalomharc”.

Ettől a nézettől megszállt emberek szünet nélkül elfelejtik, hogy a világ még bűnös állapotában is *Istené* és ez az Isten fenn akarja tartani *teremtényét*. Azt is elfelejtik ezek az emberek, hogy *Isten teremtése* — tehát a világ! — *még bűnös állapotában sem azonos a bűnnel*. Maga a bűnös embernek is maradt annyi világossága, hogy a világi dolgokban tudjon választani és becsületesen és tisztességesen el tudja látni világi hivatását. És maga a világ is — bármilyen homályosan is! — valamit tükröz Istenből, az ő gondviseléséből, hatalmából és nagyságából. Vagy talán a zoltáríró volt „rossz teológus”, amikor ezt énekelte: „Mi Urunk Istenünk, mily felséges a te neved az egész földön, aki az egekre helyezted dicsőségedet” (Zsolt 8, 2). És a családot, az otthont, a földi gyülekezetet lehet egyszerűen úgy nézni, hogy mindezek a „bűnös világ” berendezései és amúgy is „rajtuk van a halál bélyege”. Pedig éppen ezt az életet emelte hihetetlenül magasra Jézus, amikor az első karácsony-

kor magára vette, és éppen ezt a családot szentelte meg, amikor vállalta a „család-tag”-ságot!

Igenis lényeges, hogy ez a „bűnös világ” megmaradjon, benne az élet szép legyen, a családok megelégedéssel egyék mindennapi kenyerüket és védett legyen az emberi élet, mert az „Isten számonkéri a kiontott vért”. (Zsolt 9, 13.)

4

„EGYÁLTALÁBAN LEHET-E ELŐREHALADÁST EL-
ÉRNI A LESZERELÉSBEN”?

Sok kiváló egyházi vezetőember gyűlt össze 1962. jún. 20—22 között *Genfben*, hogy tanácskozzék a „békéről és a leszerelés”-ről. Hosszú megbeszélés után kiadtak egy nyilatkozatot, amelynek néhány sora így hangzik: „Az egyházak sok országban — tekintettel a kényes leszerelési kérdésre — nem emelték fel úgy szavukat, amint kellett volna, látszólag *afölötti kételyből, hogy egyáltalában lehet-e előrehaladást elérni ebben a kérdésben*. A konzultáció résztvevői felismerték, hogy milyen súlyos *volt a hitnek ez a csődje* és a hiányzó határozottság a világ keresztyénségén belül.”

Milyen drámaian mondja ez a nyilatkozat: ha a keresztyének így teszik fel a kérdést, hogy „egyáltalában lehet-e eredményt elérni a leszerelésben”, akkor nem valami ragyogó teológiát művelnek, hanem a „hitnek a csődjét” demonstrálják. Akkor, amikor nem-keresztyén emberek serege tesz óriási erőfeszítést a leszerelésért, a keresztyének kisebb-nagyobb csoportja azon „eszmélkedik”, hogy egyáltalában van-e ennek értelme? Vajon e mögött az álláspont mögött nem a „bűnben való rendíthetetlen hit” áll-e? Vagyis az a látás, hogy a bűn mindennél nagyobb hatalom? Talán még *Krisztusnál* is? Sok keresztyén embernek a bűnben való *szenvedélyes hite* jelentősen akadályozza, hogy Isten erői keresztyéneken és nem-keresztyéneken keresztül bele áradjon ebbe a világba és formálja a „világi rend”-et: a békének és az együttélésnek a rendjét.

A keresztyéneknek nem a kételyt, hanem a *bizalmat* kell ebben a világban terjeszteniük. Nem szabad lebecsülniük a „világi reménység”-eket. Helyesen mondja az említett genfi konzultáció utolsó mondata: „A keresztyéneknek utolsóknak kell lenniük azok között, akik a reményt feladják és *elsőknek* azok között, akik *bizalmat támasztanak és azt megújítják*.”

„HA MÉGIS ELPUSZTULUNK, VÁN ÜDVÖSSÉGÜNK.” Három évvel ezelőtt egy nyugati evangélikus lelkész prédikált Magyarországon az egyik evangélikus templomban. Elég jelentősen kihangsúlyozta, hogy milyen veszélyben forog a világ a felhalmozott atomfegyverek miatt. Egy mondatot mondott arról is, hogy a „keresztyén emberek is felelősek ebben a kérdésben, éppen ezért nekik is cselekedniük kell a leszerelésért”. Aztán hosszan és részletesen beszélt arról, hogy „ha mégis jönne az atomháború és elpusztulnánk, vigasztaljon bennünket az a reménység, hogy Jézus Krisztus által üdvösségünk van”.

Valóban igen nagy kincs a hívő ember számára az a bizonyosság, hogy Jézus Krisztus kereszthalála és feltámadása megnyitotta számunkra a mennyek kapuját. Az is helyes, ha ez az örömhír minden prédikációnkban elhangzik. Mégis... akkor, amikor annyi atombomba halmozódott már fel a világban, hogy *ötszörösen* el lehetne vele pusztítani az egész emberiséget, nem arra kellene inkább biztatnia az igehirdetőknek a szószék alatt ülő embereket, hogy éppen az üdvösség reménységéből fakadó erővel tegyenek meg minden megtehetőt az atomhálál ellen? Lehetséges az, hogy az *üdvösség örömhíre* fékezze az erőfeszítéseket a leszerelésért? De még élesebben teszem fel a kérdést: azok az emberek, akik nem hiszenek az üdvösségben, tervszerűbben és keményebben harcolnak az embertársaik életéért, mint azok, akik „hisznek az üdvösségben”? És egyáltalában, lehet-e reménysége valakinek az üdvösségre, ha a kapott kegyelmet nem használja fel embertársai javára, életüknek mentésére?

„A LESZERELÉS ELŐNYTELEN HELYZETBE HOZNÁ NYUGATOT KELETTEL SZEMBEN.” Az ember nem hinné, de igaz, hogy a fenti mondat egy nyugaton tartott egyházi konferencián hangzott el. Mögötte végeredményben valamiféle *egyházi félelem* húzódik meg. Valószínű a kommunizmustól való félelem. Tehát a leszereléstől való idegenkedés mögött lényegében *antikommunista* álláspont van. Azt most nem elemezzük részleteiben, hogy hibás ez a nézet azért, mert a „leszerelés” senkit sem hozna előnytelen helyzetbe, hanem csak előnyösbe. De arra már jó figyelni, hogy még olyanok is vannak a világon, akik az „atomfegyverek árnyékában” biztosabbnak látják

az egyház jelenét és talán jövőjét is, mint egy „fegyvermentes világban”. Ez a nézet persze nem is olyan új! A fasizmus „virágkorá”-ban voltak olyan népek és kormányok, amelyek készek voltak még Hitlerrel is összefogni a „keresztyénség megmentése érdekében”. Mostanában igen sokat beszélnek Nyugaton Hochhuth-nak „Helytartó” c. színpadi művéről. A jelentelek során XII. Pius pápa ezt mondja az egyik grófnak: „Hitler védi most Európát, kedves gróf! És halálíg fogja védeni, mivel a gyilkosnak nincs kegyelem. S mégis: *Nyugat meggyelmezzen neki, addig míg hasznos Keleten*”. Az író világos látással fogalmazta darabjának ezt a részét! Most pedig nem úgy van Nyugaton, hogy több nyugati állam elnézi a nyugatnémet revansizmus és militarizmus felélesztését az *agresszív antikommunizmus* jegyében?

És mindehhez egyes egyházi férfiak azt teszik hozzá, hogy „az általános leszerelés előnytelen helyzetbe hozná Nyugatot”. Kiváló professzorok egzegetálják a Róm 1, 16-ból: „az evangélium Istennek ereje”. Szólnak arról, hogy a „dünamisz” görög szó milyen találó megjegyzés az evangélium erejére vonatkozólag. Mondjuk azt is teljes hittel, hogy ez az evangélium teremti és tartja fenn az egyházat, mert rajta keresztül Isten hatalmas ereje dolgozik. Hogy kell akkor értelmezni az egyház szempontjából azt, hogy a „leszerelés nem előnyös” bizonyos szempontból? Ez az, amit már így kell mondanunk „egyházi atheizmus”.

Bizonyára sok nézetet lehetne még összegyűjteni, amelyek keresztyén fejekben és szívekben zavarják az egyértelmű és világos állásfoglalást a leszerelés kérdésében. Egy azonban bizonyos: ezeket a „nézetek”-et le *kell szerelni* mindenütt, ahol jelentkeznek, akár Nyugaton, akár Keleten. Valóban, „szellemi leszerelés”-t kell végrehajtani. Leszerelést a gondolkodásmódban. Akkor előbbre jutunk a „fegyvernélküli világ” felé vezető úton is.

Káldy Zoltán

A népi-nemzeti egység útján

A népi-nemzeti egység célkitűzése rendkívüli fontosságú feladat. Olyan összefogásról van itt szó, amelyből jó lelkiismerettel mi lelkészek sem maradhatunk ki, s egyházaink sem maradhatnak ki. Maga a téma mindnyájunkat egészen közélről érdekel, hiszen valamennyiünket érint az, ami az országban végbemegy.

Amikor kiemeljük ennek a kérdésnek a fontosságát — sőt joggal mondhatni — izgalmosságát, ugyanakkor arra is rá kell mutatni, mennyire döntő ennek a problémának a tisztázása, a felmerülő kérdések részletes elemzése, hiszen amit sokra értek az ember, azzal alaposan is akar foglalkozni.

I. A NEMZETI ÖSSZEFOGÁS A TÖRTÉNELEMBEN

A nemzeti összefogás a népek és nemzetek történelmében rendkívül nagy jelentőségű. A népek és nemzetek történelme, fejlődésük tempója attól függött, hogy mennyire tudták a haladó erőket összefogni a közös nagy célok végrehajtására.

Bocskai István szabadságharca

„A szent Isten a magyar nemzetségnek szívét felindította” — írta Bocskai egyik levelében. Ennek a mondatának a háttérben a Bocskai szabadságharchoz való lelkes csatlakozások állnak. „Az igaz hitért s országunk szabadságáért” megindult küzdelemnek a legfőbb támaszai a szegényparasztok, a hajdúk és székelyek voltak. De nem hiányoztak Bocskai táborából a polgárok és nemesek sem. Kiváló politikai érzéssel egyesítette Bocskai Habsburg-ellenes frontba az ország társadalmát. „Minden bizodaljunk legnagyobb erőssége az egység” — mondotta. A magyar protestáns egyházak sem hiányoztak Bocskai szabadságharcának támogatásából, sőt igen lelkesen támogatták, amint ezt az egyháztörténelem lapjai bizonyítják.

Bethlen Gábor szabadságharca

A Habsburgok önkényével szemben Bethlen vezetésével alakult ki újra a nemzeti összefogás. Nemzeti függetlenségi harca mind Erdélyben, mind a hozzácsatolt vármegyékben széles rétegek támogatására támaszkodott. Virágzott az ipar, fejlődtek a céhek, a kialakuló jólét folytán fellendült a kereskedelem, sokat emelkedett a műveltség is. Méltán nevezték „virágkornak” ezt az időszakot.

II. Rákóczi Ferenc szabadságharca

II. Rákóczi Ferencnek a világ népeihez intézett kiáltványa talpra állította mindazokat, akik a Habsburg gyarmati elnyomás alatt szenvedtek, Rákóczi zászlajának jelszava: „Pro libertate!” (A szabadságért!) lelkesítette az ország minden rétegét. A magyarországi protestantizmusnak is javára vált, hogy elhárult a nemzet életéről az elnyomás sötét ereje.

Az 1848—49-es szabadságharc

Az 1848. március 15-iki események világosan bizonyítják, hogy a nemzet akkor tudott nagyot és maradandót alkotni, amikor a történelmi feladatok megoldására mozgósítani tudta a társadalom többségét kivevő erőket. Ezért írhatta ezt Petőfi Sándor:

„Nagyapáink és apáink,
Míg egy század elhaladt,
Nem tévének annyit, mint mink
Huszonnégy óra alatt.”

(15-ik március 1848.)

Egy csapásra megszületett a jobbágyság felszabadítása, az ősiség, tized eltörlése, a sajtószabadság megvalósítása stb. Ezek az események tűzbe hozták a magyarországi protestantizmust is. Közismert, hogyan támogatták a szabadságharc ügyét a protestáns püspökök, lelkészek, hívek.

Igaza volt Kossuthnak, amikor ezt vallotta: „Míg együtt tart, s hite jó ügyében nem csökken, nincs az a hatalom, mely a nemzetet erőt veszén.”

A világháborúk

De nemcsak a haladás és a nép érdeke ügyében hirdették meg az összefogás gondolatát. Mint olyan sok jó dologgal, úgy ezzel is vissza lehetett élni. I. Ferenc József jelszava: „Viribus unitis”, egyesült erővel akarta egybehívni a nemzetet reakciós célok szolgálatára. Az első világháború rengeteg halottja, rokkantja, özvegye és árvája adta meg az árát ennek a velejéig népellenes célkitűzésnek.

Az 1919-es Magyar Tanácsköztársaság tudta újra helyes célok érdekében összefogni a nemzet egységét, amikor kihirdette a szocializmus alapjainak lerakását, a nagy vagyonoknak a népszolgálatába állítását, a közoktatás fellendítését, a szociális gondoskodás bevezetését, a tanácsrendszer kiépítését stb.

Amikor a nemzetközi reakció egyesített erejével leverték a Tanácsköztársaságot, a Horthy-korszak sem szűkölködött a nemzeti egység célkitűzésének hangoztatásával, azonban ez „Európa szociális múzeumának” fenntartására, s a más népek elleni gyűlölködés szítására hívott, ami végül is a második világháború fasiszta poklába torkollott. A második világháború évei a szenvedésnek, veszteségnek, egyéni tragédiáknak és a világra kiterjedő katasztrófának a szörnyű évei voltak. Ide vezetett a fasiszmus és minden rendű és rangú szövetségese.

A felszabadulás

A felszabadulással a széles néptömegek szabadultak fel. Újra bebizonyosodott, hogy a történelmet a néptömegek csinálják. A történelem alkotóiként léptek fel a néptömegek minden új vívmány elérésekor.

Már a harmincas években megindult a fasiszmus elleni erők összefogásának gondolata. Ebben az időben született a népfrontmozgalom, a fasiszmus elleni harcnak, a demokrácia és a nemzeti függetlenség célkitűzéseinek gondolatával. Ebben már akkor is részt vettek a legkülönbözőbb réteghez tartozók.

1945-ben az antifasiszta, antifeudális demokratikus átalakulás azért tudott gyorsan és sikerrel végbemenni, mert megvolt az alap Magyarország haladó erőinek összefogására. Felszabadulásunk utáni fejlődésünknek jelentős ereje volt a nemzet demokratikus erőinek összekovácsolása.

A történelem mérlege

Történelmi fejlődésünkől azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a nemzeti összefogás rendkívül fontos hajtóereje a tár-

sadalom fejlődésének. A magyarországi protestantizmus haladó hagyományai egyházainkat mindig odaállították a fejlődésnek, az ország javát előmozdító erőkknek a támogatására. Haladónak és protestánsnak lenni, Magyarországon évszázadokon át egyetlen jelentett.

De a történelem tanulsága azt is világossá teszi, hogy csak a haladás oldalán lehet szó nemzeti egységről. Két világháború keserű tanulsága után könnyen felismerhető az, aki nemzeti összefogás ürügyén valami mást akar elérni, mint az ország felemelkedésére irányuló összefogást.

A felszabadulás óta bekövetkezett fejlődésben minden feltétel létrejött ahhoz, hogy egész népünk javára, mindnyájunk közreműködésével felvirágoztassuk hazánkat, s a szocializmus alapjainak lerakása után, a szocializmus teljes felépítésének nagyszerű programjában népünkkel, hűveinkkel együtt, mi lelkesek is részt vegyünk.

II. NÉPÜNK SZERETETÉNEK TEOLÓGIAI ALAPJAI

Protestáns eleink sohasem csupán praktikus okokból álltak a nép ügye mellé, vagy a nemzeti összefogás gondolata mellé, hanem mindig teljes szívvel és hitbeli meggyőződéssel. A hívő ember magatartása akkor épül szilárd és biztos alapokra, hogyha nem felszínesen dönt, hanem hitével összefüggésben látja tennivalóit, ha konkrét cselekedetei mögött ott áll az Istentől tanítottság aranyfedezete.

Ebben az összefüggésben is meg kell látnunk, mennyi ajándékot kaptunk Istentől.

A szeretet távlata

Messzire tekintő szeretetre tanított meg minket a Szentlélek.

Mindig szóló a keresztyén szeretetről az igehirdetés az egyházban. De lehetett-e olyan korban ennek a teljességét megragadni, amely korlátokkal, válaszfalakkal vette körül a szeretet fogalmát?

Milyen nehéz volt olyan korban megérteni a bibliai szeretetet, amely a rabszolgatartásra épült, ahol a kis számú elnyomók fűzték rabszíjra a nagy számú elnyomottakat.

De nem változott ez az alapképlet a feudális társadalomban sem. Akik következetesen végiggondolták a keresztyén szeretet útját, eretneknek számítottak a középkorban, a hivatalos

egyház kivetette őket, mert igehirdetéseikkel aláásták a fennálló társadalmi rendet, amely a feudális úrnak és az elnyomott jobbágnak a viszonyára épült, ezt pedig nyilván nem lehet a krisztusi szeretet keretei között megmagyarázni.

De nehéz a szentírási szeretet mélységeit megérteni olyan körülmények között is, ahol az úgynevezett szabad versenyben egyik ember meggazdagodása a többiek kára és tönkremene-tele útján valósul meg, ahol az egyéni önzést szabadjára bocsá- tották, ahol mindenki úgy érvényesül, ahogy tud, s ez mindig a másik rovására történik.

Ezeknek a koroknak a szeretet-értelmezésére jellemző az egyéni segítségnek a hirdetése. Az embernek nincs más lehetősége, mint az alamizsnázkodással enyhíteni a nyomoron. Ez a különféle „nyomorenyhítő akciók” világa. Ebben a szeretet be- szűkül individuális területre. Az alapvető bajon nem lehet vál- toztatni az egész társadalmi rendszernek a megtámadása nél- küül. Ezért volt kénytelen visszavonulni a szeretet a lehetőségek szűkre szabott kereteibe.

Isten iránti hálával állapíthatjuk meg, hogy a mi hazánk- ban egyre többet érthetünk meg világot átfogó szeretetének mélységeiből. A szeretetnek nemcsak azt az individuális meg- nyilvánulását értjük meg, amely egyik embernek a másikon való segítségét jelenti, bár ez is egyik legfőbb jellemvonása a keresztyéni szeretetnek, hanem meglátjuk azt a széles és nagy vonalakban megmutatkozó szeretetgyakorlást, amely a nép, az ország, az emberek foglalatának a szeretetét jelenti. Tudunk szeretni úgy is, hogy egy pohár vizet nyújtunk a betegnek, seg- ítünk egy öreg nénikének az utcán, de tudunk szeretni úgy is, hogy támogatjuk és segítjük népünk és hazánk felemelkedését, hogy részt veszünk az emberiség békés jövődjének biztosítá- sáért folyó küzdelemben.

A szeretet horizontja tehát kitágult: az emberi kollektivu- mok szeretet szolgálatává.

Hogyan történt ez? Isten szeretete mindig átfogó méretben nyilatkozott meg és nyilatkozik meg. Az ige erről tesz bizony- ságot: „Úgy szerette Isten a világot, hogy az Ő Egyszülött Fiaát adta érte”. (Ján. 3,16.) Sohasem volt kétséges, hogy Jézus Krisz- tus váltságshalála és feltámadása az egész világért történt. Is- tennek legyen érte hála, hogy ezt a világot átölelő szeretetet egyre jobban értjük, egyre több lesz számunkra világossá ebből, egyre inkább krisztuskövetökké válhatunk ebben a vonatkozás- ban!

Ma már a szeretet nemcsak családunk, gyülekezetünk irá-

nyában nyilvánul meg, és nemcsak az alamizsnálkodást tartjuk szeretet cselekedetnek. A felebarátnak valósággal és cselekedettel szeretése jelenik meg mindenütt, ahol valamit teszünk az ember javára. Ezt pedig leginkább úgy tehetjük, ha azt a tervet, célkitűzést támogatjuk, amely mindenestől az ember, vagy jogilag: a polgártársaink javára irányul.

Kitágult tehát a látóhatárunk Isten szeretet-akaratainak teljes megértésére. Nem a mi érdemünk ez, Isten vezette úgy a történelmet is, az egyházat is, hogy ez megvalósulhatott. Isten világot átölelő szeretete így válik a keresztyén emberek életében irányító erővé, amely rászoktat a szeretet széles, messzire tekintő távlatának megértésére.

A nép szeretete

Emberszeretetünk egyik konkrét megnyilvánulási területe a népnek a szeretete és támogatása. A nép az egyház számára az a hatalmas emberterület, ahová Isten az egyházat az emberek szolgálatába beállította. Tehát sohasem távoli, idegen, sohasem elvont fogalom a nép.

Éppen ezért az egyháznak is szívügye a népnek a sorsa, boldogulása, amelybe Isten beállította. Ha az egyház Isten felől igazodik el az élet kérdései között, akkor átveszi Isten kinyilatkoztatott gondolkodásmódját, érzületvilágát. Ennek alapján szereti az egyház embere a népet, segíti és támogatja az embertársak javát szolgáló célkitűzéseiben.

A nép közösségében tehát az egyház nem idegen test, nem félrehúzó tényező, nem is visszahúzó vagy fékező erő, hanem készséges barát, segítő társ az élet előbbrevitelének szolgálatában.

Isten várja tőlünk, hogy olyan lelkeszek legyünk, akik feltétlenül hűek a néphez, akik szavukkal és magatartásukkal a híveket is arra buzdítják, hogy a mindennapi hűséges munkával, a nép közösségének életét gazdagító fáradozással mutassák meg hűségüket Isten akara iránt.

Érdekelték vagyunk!

A keresztyén erkölcsi meggyőződés támogatja mindazt a célkitűzést, ami az emberek javát, a sokak igazát, a tömegek felemelkedését, az ország felvirágzását akarja. Mi, akik Istentől kaptunk indítást a szeretet cselekedeteinek végzésére, szükségképpen támogatjuk azokat, akik más kiinduló álláspontról ugyan, de szintén az emberiességet, a humanizmust képviselik.

Isten úgy vezette egyházainkat a felszabadulás utáni korszakban, hogy az egyetemes emberszeretet gyakorlásának két nagy területét jelölte ki: az egyik a hazaszeretet, a másik az emberiség szeretete.

A hazaszeretet a legtermészetesebb emberi, de ugyanakkor a legtermészetesebb keresztyén feladatunk is. Akik ebben az országban együtt élünk, mindnyájan érdekeltek vagyunk abban, hogy mi történik, merre és miként haladunk. Az a történelmi helyzet, amelybe Isten a mi egyházainkat állította, a magyar népi demokrácia. Ebben a nemzetben, a Magyar Népköztársaságban élünk benne mi, lelkészek is, és benne élnek gyülekezeteink tagjai is. Amikor az egyház tagjai, ugyanakkor egyszerre ennek a nemzetnek, a szocializmus alapjait már lerakott és a szocializmus teljes felépítésének programját megvalósító népnek is a tagjai. Ez nem más, mint az élet Isten rendelte tényeivel való szembetalálkozás és a tényekhez való viszonyulás. Nemzetünk és hazánk számunkra Istentől adott valóságok. A keresztyén embernek azon a helyen és abban a környezetben kell szolgálnia, ahová őt Isten állította. A Szentírásból tanultuk és tanítjuk, hogy Isten szolgálata egyúttal embereknek végzett szolgálat is. Isten az ő szolgálatát úgy várja el, hogy azon a helyen, abban az időben, abban a társadalmi és gazdasági berendezkedésben szolgáljunk embertársainknak, amelybe beállított, mert az ő egyháza sohasem a világból kivett egyház, hanem mindig a világban szolgáló egyház.

Az emberiség szeretete korunkban egészen konkrét formát öltött a világ békéjéért érzett keresztyén felelősségben. Ma már mindnyájunk előtt világos, hogy a béke szolgálata kifejezetten egyházi feladat is. Az atomenergia alkalmazásának kérdése az egész emberiséget izgalomban tartja. Ez a probléma az egyház újra meg újra való megszólalását is várja. Ki mutathatja meg az emberiségnek a veszélyben az elveszített egyensúlyhoz vezető utat? Hol találhatják meg a vergődő keresztyén szívek a megoldást kétségeikre? Hogyan lehet a világ feszültségeit enyhíteni? Hogyan lehet az általános leszerelést megvalósítani és a népeket végérvényesen a béke útjára vezetni? Mindezek a kérdések és igények választ találhatnak a keresztyének ajkán. Az egyháznak és lelkésznek segítenie kell az embert, aki a természet felfedezett nagy titkait, az atomenergiát felhasználhatja az emberiség javára is, de az emberi élet megsemmisítésére is fordíthatja. Természetes, hogy Jézus Krisztus egyháza csak azon fáradozhat, hogy az emberi szívet a szeretet hajlékává tegye.

A hazaszeretnek és az emberiség iránti szeretetnek az alapállása minden idők keresztyén magatartásának a próbaköve. Erről vizsgázik minden nemzedék az egyházban is. A mi nemzedékünk is. Mi is Istennek és a történelemnek a színe előtt élünk és cselekszünk. Minket is azon a mérlegen fognak egykor lemérni: hogyan és mit valósítottunk meg Istennek abból az akaratából, amely az emberért való szolgálatra vonatkozik.

Így mutatta meg Isten a kivezető utat egyházaink számára, így állított rá minket a felszabadulás óta a nép felemelkedésének és a béke ügyének a szolgálatára. Így találták meg egyházaink a maguk helyét az új társadalomban, s így nyerték el annak megbecsülését is. Ebbe a nagy összefüggésbe kell beállítanunk a magunk szolgálatát is.

III. HOZZÁJÁRULÁSUNK A NÉPI-NEMZETI EGYSÉGHEZ

A történelmi és a teológiai alapvetés után most már nézzük a konkrétabb vonásait annak, hogyan tudunk a magunk adottságaival hozzájárulni azokhoz a feladatokhoz, amelyekben való részvételre mi is hívást kaptunk.

A közügyek iránti felelősség

A keresztyén ember nem úgy él az egyházban és a társadalomban, mintha valamiféle öntudathasadással a kettőt egymástól el lehetne választani. Valóban az öntudathasadás állapotában van minden olyan nézet, amely lazítani akarja a keresztyén ember közügyek iránti felelősségét azzal, hogy csupán az egyházi életre szeretné korlátozni azt a látóhatárt, amit Isten kinyitott az egész ország, az egész emberiség problémáinak megoldására és az azokban való szolgálatra.

Ma már a múlthoz tartoznak azok a nézetek, amelyek arra biztatnak, hogy az egyház vonuljon vissza belső lelki körre, s Petőfi Sándor által a lusta és tehetetlen Pató Pál nemesemberrel együtt vallja: „Mit törődöm a világgal s a világnak száz bajával!” Az egyházainkban kialakult közvéleménytől igen messze vannak az ilyen nézetek, de azért nem árt rövid pillantást vetni az Isten által már régen legyőzött, de talán némelyikünkben ott lappangó tudatalatti kísértésekre.

Az az álláspont, amely úgy vélekedik, hogy Isten gyermekeinek el kell szakadniuk a világtól, vagy pedig csendes elvonulással kell kifejezniük a közügyekben való részvételtől és a

felelősségvállalástól való elszakadás magatartását, s úgy gondolja, hogy az egyháznak semmi mondanivalója sincs a közéleti felelősség kérdéseiben, — mindenestől ellentmond Isten akaratának.

A közügyek iránti felelősség helyes mértéke abból a szentírási tanításból származik, hogy Jézus Krisztus emberré lett, János evangéliumának a szavaival: „Az Ige testté lett”. A Jézus Krisztus testének, az egyháznak is két oldala van, isteni és emberi. A keresztyén ember is két világ polgára, bent él az egyházban is, és a társadalomban is. De az egyházban, az igehirdetésben is azt hallja, hogy Istent nem lehet másként szolgálni, mint csak az emberek keresztyül. Az emberek szeretetének pedig állandó motívuma az univerzalizmus, az egyetemesség, amely minden emberre kiterjed. Mi nemcsak azokat szeretjük, akik minket szeretnek, nemcsak azokat szeretjük, akik velünk egy hiten vannak, hanem minden embert felebarátunknak tartunk, és minden ember felé szolgálatra vagyunk kötelezve.

Ez a tény indít minket arra, hogy teljes szívvel forduljunk az emberek problémái felé, felelősséget érezzünk és közügyek iránt, s ott a tette kész segítség lendületével és lelkiületével álljunk rendelkezésre.

Hogyan foglalunk állást közügyekben?

A közéleti jelenségek józan értelmi megítélést igényelnek. Mikor a keresztyén ember a közügyekben tájékozódik, abban nem fog többi polgártársaitól különbözni, hogy a közéleti kérdéseket a természetes ész világosságával elemzi. Benne is meg kell lennie annak a bátorságnak, amellyel saját értelmét használni meri. A világra vonatkozó dolgokban ez nem is lehet másként. Ez azt jelenti, hogy lelkiismeretesen és józanul szembe-síti a kérdéses ügygel kapcsolatban meggondolandó érveket, tartalmukban és súlyukban egymással szembe állítja azokat, és elmondhatja velük mindazt, amit maguk mellett vagy egymás ellen fel tudnak sorakoztatni. Mindezt azonban nem fogja hitétől függetlenül cselekedni. Ebben különbözik polgártársaitól. Annak az élő Istennek a színe előtt gondolja végig a józan ész feltételei szerint a maga közügyekben való részvételét, aki hozzá is, egyházához is, de az egész teremtett világhoz is szól ígéjében. Noha értelmi meggondoláson és mérlegelésen alapszanak a közügyek, mégis Pál apostol szerint „a hitnek szabálya szerint” (Róm. 12,6.) viszonyul azokhoz a keresztyén ember.

Természetesen a hit és ész együttes szerepénél nem valamiféle racionális teológia felelevenítéséről van szó, ez félreértés

lenne, mert a racionalizmus a teológiában azt jelentette, hogy az ész mértékével mérte Isten kinyilatkoztatását, az ige elé helyezte a rációt. Itt pedig az igéhez való vitathatatlan hűség-ről van szó, úgy azonban, hogy a világ dolgaiban való eligazodáshoz szükségképpen hozzá kell kapcsolni a természetes ész feltételeit. Hiszen, ha a világ nem kormányozható az evangélium által, világos, hogy a világ dolgaiban sem lehet eligazodni az evangélium által. Mégis kétségtelen, hogy a keresztyén ember ezt az eligazodást — legalábbis végső gyökerét illetően — nem végezheti el a próféta-ság egy szikrája, vagy pontosabban: a Krisztus szorongató szerelme nélkül.

Mindezt nézzük meg két aktuális példán.

a) Az egyik példa a nyugatnémet fegyverkezés. Ebben az esetben mi is a józan ész világánál mérjük fel mindazt a meszeszetható következményt, ami a német militarizmus rémével való fenyegetőzést követheti. Történelmi, politikai, nemzetközi ismereteink semmivel sem lehetnek kisebbek, mint más polgártársainkéi. A háborús veszély elhárításáról alkotott képzeink sem fognak különbözni bárki másétól, aki ugyanannyira óhajtja a békét, mint mi. A békéért való küzdelemben a célkitűzések, módszerek, eredmények ugyanazok, de különbözőek az indítékok. Mi hitből, Isten színe előtti döntésből, Urunk iránti engedelmességből, a Békesség Fejedelme iránti szolgálatból járunk ezen az úton. A konkrét kérdést a természetes ész, a „lumen naturale” világánál ragadtuk meg és mértük fel, mégis a „hitnek szabálya szerint” viszonyítottuk a kinyilatkoztatás egészéből fakadó következményekhez.

b) A másik példa legyen a Hazafias Népfront mozgalmában való részvételünk. A béke, jólét, felemelkedés célkitűzéseinek támogatásában, vagyis a szocializmus teljes felépítésének célkitűzésében egyek vagyunk minden becsületes magyar emberrel. Ahol a keresztyén ember a nép élete előbbrejutásának, jóléte emelkedésének megvalósításáról hall, ott természetes a szívvel-lélekkel történő segítség, hiszen mi ebben a világi felsőbbiségről szóló bibliai tanítás eredeti funkciójának megvalósítását látjuk, amelyről Pál apostol azt írta, hogy a világi felsőbbiség „Isten szolgája a te javadra”. Itt is az ész mérlegén kell lemérni a népi-nemzeti egység célkitűzésének helyes és igazságos irányát, s ezt viszonyítjuk „a hitnek szabálya szerint” a bibliai igazsághoz, hogy magatartásunk Isten és ember előtt megpróbált legyen.

Tehát azt a situációt, amelyet a történelem produkált, csakis az ész világánál mérhetjük fel, hiszen minden történelmi

helyzet új, páratlan és nem ismétlődő, amire példát a Szentírásból nem kereshetünk, de az eligazodáshoz „a hitnek szabálya szerint” keressük meg azt a keresztyén normát és zsinórmértéket, amelynek alapján magatartásunk keresztyén jelzőre tarthat számot.

Igehirdetés és közügy

Csak a világtól elvonuló, s Isten akaratával ellenkező álláspont vallhatja azt, hogy az igehirdetés nem mutathat irányt a közéleti magatartás számára.

A Szentírásban a prófétai szolgálat nem az igehirdetésen kívül leadott külön nyilatkozatokban jelentkezett, hanem az igehirdetés szerves részeként. A prédikáció lényege szerint mindig prófétai szolgálatot is végez, hiszen az emberek együttélésének módjára is vonatkozik, irányt mutat az élet konkrét cselekvési területeire is. Noha a prédikáció mindig a gyülekezetnek szól, közvetve mégis szolgálatot végez a közügyek felé is, a népi-nemzeti élet, vagy az emberiség nagy kérdései felé is azzal, hogy az egyháztagokat a hétköznapiok sodrában tanúsítandó helyes magatartás irányába vezeti.

A prédikáció, helyes értelmé szerint, sohasem zárkózik valamiféle kegyes, vagy csak lelki „gettóba”, hanem az embert mindig mint két világ polgárát szólítja meg. Hiszen, amikor az ige a ma emberét megszólítja, egyúttal azt is megkérdézi, hogy a hirdetett ígének milyen következménye lesz, hogyan termi meg a krisztushit a konkrét magatartás gyümölcseit, miként valósítják meg a keresztyének kint az életben azt, amit a templomban hallottak?

Az igehirdetés tehát akarva-akaratlanul is a közügyek szolgálata, mert hiszen szükségképpen irányítólag hat a gyülekezet tagjainak mindennapi magatartására. Abban is van iránymutatás, ha negatív volna a prédikáció az ígének az életre vonatkoztatásában, csak hogy ez a szándék semmiképpen sem fér össze a szolgálat lényegével, az igehirdetés céljával, következőképpen a lelkipásztori tiszttel.

Állampolgári hűségünk

A templomi szolgálat jelentőségének kiemelése után, most lépünk ki az életbe, arra a területre, amelynek szabályozó normája az állampolgári hűség. Ez hatalmas erő a népi-nemzeti egységben, mert egybefűzi mindazokat, akik a Magyar Népköz-

társaság iránti hűségre esküt tettek s annak szellemében élnek és cselekednek.

Állampolgári kötelességeink keresztyén teljesítése Isten akaratán nyugszik. Elég itt Jézus Krisztusnak, és az ő szavai nyomán Pál apostolnak a keresztyén ember világi felsőbbséghez való viszonyára vonatkozó szavaira utalnunk. Ezek nyomán világos, hogy a világi felsőbbséget, mint isteni rendelést kell értékelnünk, a néki szóló engedelmesség jegyében kell megvalósítanunk a felebaráti szeretet átfogó isteni parancsát.

Mi tehát isteni és emberi tényezők által vagyunk elhíva a világi felsőbbség iránti hűségre. Reánk, lelkészekre különösen érvényes, hogy fénylő példaként gyakoroljuk állampolgári kötelességeinket és jogainkat, pontos betartói legyünk az állami törvényeknek, helyesen éljünk az alkotmányukban foglalt jogainkkal s természetesen híveinket is erre buzdítsuk.

A magyarországi protestantizmus hazafias magatartása négyszáz éves múltra tekint vissza. Mindnyájan ismerjük azoknak a nagy papoknak a neveit, akik előttünk jártak a hazaszeretetben, és a nép szeretetében. Amikor most a Hazafias Népfront jogos örököse mindazoknak a nagy eszméknek, amelyek annak idején prédikátor eleinket is lelkesítették, s amikor új hazafias célkitűzések során át akarja egységbe fogni népünket nagy feladatok teljesítésére, akkor természetes, hogy mi, magyar protestánsok nemcsak az állampolgári hűség jogi kategóriái között, hanem ennél sokkal melegebben, a meggyőződés elszántságával veszünk részt hazánk javának munkálásából.

Hogyan értékeljük a szocialista államot?

A protestáns hazafiságnak történelmi távlatai vannak. Évszázadokon át akadályozta hazánk és egyházaink fejlődését a politikai és szellemi reakció. Évszázadokon át keseregtek a legjobb magyarok népünk katasztrofális elmaradottsága miatt. Voltak, akiknek érdekük volt az elmaradottság fenntartása. Hosszú időn át volt hazánk rabja a visszahúzó erőknek. Siralmas volt hírünk a világban. A díszmagyaros kegyelmes urak világa Vilmos császár és Hitler rablőháborújába kényszerítette bele az országot, s az a nemzethalál koporsóját készítette el számunkra. A retrográd erők uralma az elmaradottságot és a katasztrofapolitikát tehát egyaránt jelentette népünk számára.

Mi innen érkeztünk a szocializmushoz. Ezért tudjuk anynyira becsülni azt, hogy végre a haladás oldalán állhatunk, végre fejlődhetünk, végre a népi hatalom kezében van az or-

szág, végre egyesíthetjük az összes jószándékú erőt nagy ter-
veink végrehajtására, végre a leghaladóbb államokkal lehe-
tünk baráti szövetségben. Aki ma hazafi, tehát jót akar népünk-
nek, az nem akarhatja vissza az Isten által nyilvánvalóan kár-
hozott régi világot, a maga rég megvetett bűneivel. Az Isten
színe előtti hazafiság nyílt és őszinte örömmel támogatja né-
pünk szocialista fejlődését, mert ebben látja hazánk felemelke-
désének és felvirágzásának útját. Amikor Pál apostol a világi
felsőbbség tisztét abban jelölte meg: „Isten szolgája ő, a te ja-
vadra” (Róm 13, 4), akkor azt mondta ezzel, hogy az emberek
javának munkálása a legfőbb feladata a világi felsőbbségnek.
Történelmi tapasztalatunk szerint sohasem volt olyan vezető-
sünk, amely határozottabban és következetesebben helyezte
volna jogaiba a magyar népet, mint ma. Csak a szocializmus
tette a népet gazdává a saját szülőföldjén. Ezért méltó, hogy
minden erő álljon ennek az építésnek a munkálásába.

Erkölcsei segítségnyújtásunk

Mi a magunk lehetőségei között sokat tehetünk híveink
belső nevelése terén. A népünk előtt álló nagyszerű feladatok
új módon való gondolkodást is kívánnak. Ehhez nyújthatunk
erkölcsi segítséget azzal, hogy az egyéni érdek, az önzés, kap-
zsiság magatartásával szemben hirdetjük a felebaráti szeretet-
nek azt a formáját, amely kész a közösséget, az országot, a nép
érdekét segíteni.

A keresztyén embert is annak a lelkiületnek kell eltöltenie,
hogyan tudna jobb és eredményesebb munkát végezni feleba-
rátai javára, hogyan tud minden kiló gabonát, szenet, vasat és
egyéb értéket megőrizni, ha nem is a maga vagy családja hasz-
nára takarítja meg és hasznosítja, hanem a felebarátok, az emb-
bertársak, az ország javára.

Pogány álláspont az, amely az emberek közötti versengést
arra használja fel, hogy mindenki magának akarja megszerezni
az anyagi javak lehető legnagyobb mennyiségét. A múltban
egy ember meggazdagodásának sok más, nyomorba döntött ember
adta meg az árát. Az önzés és kapzsiság eredménye az egyik-
nek győzelem és uralkodás volt, a másíknak ellenben vereség és
halál. A felebaráti szeretettől mindez olyan messze van, mint
az ég a földtől. A keresztyén ember csak a jóban versenyezhet,
csak abban, ami előbbre viszi az emberi közösség életét. Ebből
a lelkiületből fakad a munkában való segítség a gyengébbek és
elmaradottabbak számára, az erősebbek és fejlettebbek részé-

ről, hogy általános fellendülést lehessen elérni minden embertársunk javára.

A felebarát javának szolgálata ellentmond régebbi, az individualizmusra történt nevelésnek, amiből önzés, kapzsiság, tragikus magányosság is fakadt. Csehov „tokbabújt ember”-e szellemes képpel fejezi ki az embertársaktól elzárkózó, önérdékű magatartást. A munkaerkölcöt is áthatotta a telhetetlenségnek és a mohó szerzési váagnak az ösztöne. Ezt a lelkiületet fejezik ki az ilyen mondások „ember az embernek farkasa”, „szemesé a világ”, „kaparj kurta, neked is jut”, „aki bírja, marja”. Ez az antiszociális, közösségellenes, tehát erkölcstelen magatartás az, ami ellen joggal küzdünk a bibliai felebaráti szeretet nevében.

Akik a régi rab-ember szemével nézik a munkát, azoknak legfőbb gondjuk, hogyan lehet lerázni a fölösleges terhet, hogyan lehet minél nagyobb falatot kicsikarni s azután továbbállni. Sokat olvashatunk arról, de sokan szereztek személyes tapasztalatot is arról, hogy a nyugati emberek az anyagi javakban látják az élet egyetlen célját. A tiszta erkölc nevében lépünk fel minden ilyen hatással szemben. „A pénz — minden”, bármilyen eszközzel is „pénzt kell csinálni” — ezek a jövővel szembeni bizalmatlanságnak a nézetei, mert a piac vak törvényeinek játéka hol felvetette az embert a magasba, hol meg letaszította a szakadékba. Ez a létbizonytalanság hedonizmust szült, amelynek elve: „minden órának szakítsd le virágát”, „élvezd a gyönyöröket, amíg lehet”. Nálunk azonban gyökerét vesztett nézetek ezek, mert a munka biztonsága mindenkinek becsületet, tisztességet ad.

Vannak, akik a becsületos munka helyett a talpnyalás, a hízélgés, a hajbókolás eszközeivel akarnak érvényesülni, vagy pedig a spekuláció, a kalmárkodás útjára tértek. Az egyéni önzésen alapuló társadalmi rendben mindezek a bűnök gazdag táptalajra találtak, de még megtalálhatók ma is az emberek tudatában, a múlt idők csökevényeiként.

A Szentírás felől tájékozódó protestáns erkölc si meggyőződés mindezekkel szemben hangoztatja, hogy az ember csak a közösség javára végzett munkában találhatja meg Isten jótetszését. A keresztyén ember számára nem lehet meddő kérdés az élet értelme és célja. Ez pedig a felebarátok összességének, a hazának és az emberiségnek a javára kifejtett cselekvő keresztyén életben található meg. Ennek alapján a keresztyén ember természetos érdeklődéssel fordul minden olyan ügy felé,

amely a társadalom javát érinti. Idegen tőle az a nyárspolgári „aranszabály”, amelyet ezek a mondások fejeznek ki: „nem tartozik rám”, „semmi közöm hozzá”, hanem szívéen viseli a közösségnek, a hazának az ügyeit.

Ez a magatartás nem tud közömbösen elsiklani az általa észlelt hiányosságok felett, felemeli szavát, ha látja, hogy kellő hozzáértés nélkül használják a munkaeszközöket, ha észreveszi, hogy hanyagul vagy hűtlenül kezelik a társadalmi tulajdont, ha valahol azt tapasztalja, hogy nem fordítanak kellő figyelmet és gondot a dolgozó ember szükségleteire, nem hagyja szó nélkül, ha munkaképes emberek tétlenül lopják a napot, ha valaki életmódjában, vagy a közösséghez való viszonyában fegyelmezetlenséget tanúsít, ha valaki munka nélkül akar meg nem szolgált anyagi előnyökhöz jutni.

Mindebben az erkölcsi segítségnyújtásban is kifejezésre jut az a meggyőződésünk, hogy mi is magunkénak érezzük hazánk fejlődésének ügyét, s a tőlünk telhetően támogatjuk híveink nevelése által a szocializmus teljes felépítéséhez szükséges közösségi erkölcsi tudat kialakulását.

Összefoglalás

A népi-nemzeti egység megvalósítására szóló hívás ránk is számít, megtisztelő feladatot tár ki minden lelkész előtt.

A magyar protestáns haladó hagyományok, a teológiai, hitbeli meggyőződés, az előttünk álló konkrét feladatok — mind azt mutatják, hogy hűséggel tehetünk eleget annak a bizalomnak, amely felénk is irányul. Felemelő érzés, hogy abban a nagy elszánásban, amely hazánkban a szocializmus teljes felépítését célozza, benne lehet és benne is lesz, a mi szívünk dobbanása, a mi szolgálatunk áldása.

Hazánk felvirágoztatása csak az egész nép műveként születik meg. Fogjunk hát össze mindazokkal, akik legfőbb törvénynek az ország javát tekintik, akiknek jövőt építő tervét az emberről való gondoskodás, a nemzet felemelkedésének szelleme hatja át!

Hangok az Ökuménéből

Szép kiállítású, album alakú könyvet hozott ki múlt év végén a berlini „Lettner” kiadóvállalat „*Stimmen aus der Ökumene*” címen. Olyan mint egy képeskönyv. Bárhol nyitjuk ki, a bal oldali lap felső sarkában az ökuménikus mozgalom egy-egy neves alakjának arcképével találkozunk. Eddig ismeretlen arcvonásokat kapcsolhatunk össze ismert nevekkal. A szó szoros értelmében színes gyülekezet arcképcsarnoka. Valamennyi földrész, számtalan nép, különböző egyházak jellegzetessége tűnik szemünkbe. A közölt 130 képből 63 európai, 19 észak-amerikai. Ázsiát 23, Latin-Amerikát 11, Afrikát 9, Ausztráliát és a csendes-óceáni szigeteket 5 arckép képviseli. *Ismerős arcokra* is bukkanunk, láttuk őket a Deák téri templom, vagy más gyülekezetünk szószékén. Niemöller egyházi elnök, Kiivit, Wantula, May püspökök, Schmidt-Clausen főtítká, Muetzfeldt igazgató, Vogel professzor, Krüger német egyházi főtanácsos, Appel francia lelkész tekintete néz ránk. *Magyarországi* egyházainkat dr. Bartha Tibor és Káldy Zoltán püspök képviseli.

Betűsorba rendezett képezhanglemezek gyűjteményéhez is hasonlítható az album. Az arcképekhez másfél oldalas magvas tanulmányok, megemlékezések, néhány pontba foglalt összegezések, méltatások csatlakoznak. *Hangok az ökuménéből*... A gyűjteményt a hála és az elismerés szalagja köti át abból az alkalomból, hogy 25 évvel ezelőtt, 1938 nyarán jött létre — eleinte, mint alakulóban levő testület — az *Egyházak Világtanácsa* és ekkor választották főtítkárává az e tisztségben ma is szolgáló dr. August Willen Visser't *Hoof*t holland református lelkészt. A cikkek természetesen nem vele foglalkoznak, de többen ragadják meg az alkalmat személyének és munkásságának méltatására.

A cikkek szerzői egy-egy földrajzi terület, egy-egy egyház sajátos dallamát szólaltatják meg írásukban, de valamennyire jellemző az egészbe való beleilleszkedésnek és az egész meggazdagításának szándéka. Indokolt, ha a képes-hanglemezeket most nem egymás utáni sorrendben vesszük kézbe, hanem *megpróbáljuk őket együtt hallgatni, mint egy a Szentlélek által a világ minden tájáról összegyűjtött énekkart*. Ez az énekkar természetesen kissé „ad hoc” jellegű, még relatíve se teljes kórus. Több ismert hang hiányzik belőle. Nem hiányoznak az összecsengő hangok mellett a disszonanciák, sőt itt-ott bizonyos hamis hangok sem.

A polifónikus kórus „cantus firmus”-át sokszor ellenpontozott dallammozgással teszi plasztikussá egy-egy Afrikából, Ázsiából, Latin-Amerikából, vagy a népi demokratikus államok körében élő egyházakból felhangzó erőteljes szólam. Az alaphangot az Egyházak

Világtanácsának 1961-ben, Új-Delhiben elfogadott bázisa határozza meg: „Az Egyházak Világtanácsa azon egyházak közössége, melyek az Úr Jézus Krisztust a Szentírásnak megfelelően Istennek és Üdvözítőnek vallják és ezért együtt igyekeznek betölteni közös hivatásukat az Atya, Fiú, Szentlélek Isten dicsőségére.”

Mielőtt rátérnénk a cantus firmus fő témáinak bemutatására, vagy inkább arra, hogy az említett három téma gazdag variációiból ízelítőt adjunk, próbáljuk meg a kórus együtteséből egy-egy földrajzi terület sajátos szólamát kihallgatni. Ezt a szándékunkat indokoltá teszi az a körülmény, hogy az Egyházak Világtanácsa is szorgalmazza a földrajzi egységek szerint létesített úgynevezett regionális konferenciákat.

AFRIKA

Sir Francis Akanu *Ibiam* Kelet-Nigéria kormányzója, az Egyházak Világtanácsának egyik elnöke ezt írja: „Afrika férfiai és asszonyai nem elégszenek meg többé azzal, hogy csak páholyból nézzék a dolgokat, hogy félrevezessék, vagy félreértsék őket. Sokáig tartott és türelmesen kellett megvárunk, míg rájöttek, hogy mit akar Isten Afrikával. Isten terve drámai és csodálatos úton válik most nyilvánvalóvá az afrikai emberek előtt. Afrika egyháza felébredt és meglátta a reávaró óriási feladatokat... Bízom abban, hogy a világkeresztyénség a következő 25 év folyamán Afrikában eleven, küzdőképes és hívő egyházat talál és hogy az evangélium fénye, amely a föld más részein fénylett, állandóan és világosan fog égni az afrikai kontinens felett is.”

Dr. Christian G. *Baeta* professzor arra figyelmezteti az egyházakat, hogy ismerjék fel Isten munkáját Afrika új útjának megnyílásában és ne vonuljanak vissza a közélet területéről, ahol a jóért és a rossz megakadályozására kell küzdeni.

Barend J. *Marais* holland származású dél-afrikai református teológiai tanár szomorú ténynek minősíti, hogy néhány nagy dél-afrikai „fehér” egyház ez idő szerint távortartja magát az ökumenikus mozgalomtól, pedig éppen ennek a keretében lehetne hidat építeni a fehérek és feketék között.

Stefano R. *Moshi* a tanganyikai evangélikus egyház püspöke az afrikai többnejűség kérdésével foglalkozik és az egynejűség mellett tört lándzsát, de felveti a kérdést, hogy a monogámiának európai formái alkalmazhatók-e afrikai körülményekre és biblikusak-e minden tekintetben?

Dr. Donald G. S. *M'Timkulu* észak-rodéziai methodista lelkész szerint nemcsak Afrikában, hanem mindenütt középponti kérdés a keresztyének számára: vajon hitünk határozza meg magatartásunkat és emberi kapcsolatainkat, vagy bőrünk színe? — A gyarmati rendszer megszűnése új helyzetet jelent szerinte az egyházak számára is. Ezentúl nem a fehér misszionáriusok ügye Afrika evangelizálása, hanem az önállósuló afrikai keresztyén gyülekezeteknek kell

— megértve Istennek Afrikára vonatkozó tervét — az evangéliumot terjeszteniök.

Igen erőteljes dr. John *Karefa* evangélikus lelkész és orvos Sierra Leone munkaügyi miniszterének megnyilatkozása. Ne legyen az egyház — mondja — tengerentúlról hozott cserepes növény Afrikában, hanem földbe gyökerező fa. Lehetetlen, hogy továbbra is a misszionáriusok tervezzék, irányítsák és uralják az egyházi munkát. Át kell adni az egyházban az afrikai vezetőrétegeknek a kezdeményezést és a felelősséget. Hogy az átalakuló afrikai társadalom problémáival milyen mértékben és milyen pontokon foglalkozzék az egyház, azt csak az afrikai keresztyének tudják kitapintani.

Nem szabad arra a következtetésre jutni, mintha az afrikaiak hálátlanok lennének mind az iránt, ami evangéliumi és jó volt a misszió munkájában. J. B. *Ralambomahay*, az időközben elhunyt madagaszkári lelkész beszámol az itteni egyházak önállósulásáról. Háláját fejezi ki a régi misszióknak, de a még közöttük munkálkodó európai misszionáriusokat most már úgy tekintik, mint saját egyházuk alkalmazottait és nem az európai missziói társaságok képviselőit.

LATIN-AMERIKA

Az itteni egyházak képviselőinek írásait olvasva, olykor szinte azt mondja az ember: hasonló felismerésekre jutottunk mi is. Miért? A latin-amerikai forrongó, nagy változásokat megelő népek világában a teológiai gondolkodás megújulására, az egyházi élet átalakítására és a környező világ feladataiban felelős részvételre kényszerül az egyház. Mindez önkritikát is jelent.

A Buenos Aires-i evangélikus teológiai fakultás rektora, D. José *Miguez Bonino* elmondja, hogy száz év alatt 6 milliós protestantizmus jött létre Latin-Amerikában. Missziói tudattal rendelkező örvendő keresztyénség jellemzi a protestánsokat. Puritánus merevségük miatt mégis problémákba ütköztek. A világtól való ítélkező elkülönülés káros következményei hamarosan jelentkeztek a szektaritás, a fanatizmus, a szeretetlenség, a képmutatás tüneteiben. Az emberi társadalom kérdései iránti felelősséget, mint feladatot így fogalmazta meg: „Imádkozni a világgal a viláért.”

Dr. G. *Báez-Camargo* a mexikói protestáns teológiai szeminárium professzora beszámol arról, mennyire megnehezítik Mexikóban, de általában Latin-Amerikában az egyházak önkümenikus összefogását az importált teológiai ellentétek. F. *Karle* santiagói evangélikus esperes a német telepések példáján mutatja meg, miként oldódott fel a népi és felekezeti elzárkózás, mikor felébredt az evangélikus egyház felelőssége Chile népének nyomorúsága iránt és az evangélikusok bekapcsolódtak a problémák megoldásába.

Joaquim *Beato* brazíliai református lelkész, teológiai tanár arra figyelmeztet, hogy a politikai és társadalmi struktúrák változása idején nagyon ismernie kell az egyháznak a ma kérdéseit, mert könnyen érdektelen kérdések megválaszolására adja magát. Gyö-

keret kell vernie az egyháznak a változó világban, hogy a változások közepette az emberiség irányában hathasson szolgálatával.

Ernesto Schlieper, a braziliai evangélikus egyház zsinati elnöke, Sao Leopoldóban a teológiai főiskola vezetője gyakorlatias elvi tisztázást ad. Az inkarnáció tényéből indul ki. „Az egyház azért felelős az emberért, mert Jézus Krisztus egyháza. Ő pedig valamennyi ember testvére lett” — írja. „A keresztyén szolidaritás túllép a személyes kapcsolatok határán, mikor a másik ember felé vesz irányt. Figyelme kiterjed az emberi élet és együttélés minden területére és vonatkozására. Az egyház ezért felelős az élet politikai, gazdasági és társadalmi rendje iránt.” Ugyanakkor lutheránus józansággal inti az egyházat szerénységre, nehogy lebecsülje azt, amit mások tesznek. „Nem biztos, hogy pontosan a mi egyházunk tagjai között vannak a legkiválóbb szakemberek technikai, politikai és gazdasági kérdésekben... Az egyház szociális tevékenysége csak akkor legitim, csak abban az esetben kerüli el a más dolgába avatkozást, ha a benne részt vevő emberek meghallották az igét és tetteik látható módon válaszolnak Istennek Krisztusban adott ajándékára.”

Emilio Castro uruguayi methodista lelkész azt mondja, hogy nincs úgynevezett keresztyén gazdasági rendszer. Minden gazdasági rendet abból a szempontból kell értékelni, hogy mit használ az embernek. A mi tegnap jó volt, lehet, hogy ma már nem igazságos rend. Éber hittel, felkészülten kell a változásokat figyelni, hogy a konkrét kérdésekre, konkrét választ adhassunk.

EURÓPA

Afrika és Latin-Amerika sajátos szölamának meghallgatása után próbáljuk megkeresni Európa hangját még. Az egyik cikk különösképpen tart igényt Európa hangjának megszólaltatására. Terjedelme a többi írás kétszerese. *Dibelius* püspök írta. Így kezdi: Európa különös kontinens. Amikor Európa múltjáról szól, a kultúrfölny érzete; amikor jövőjéről, a pesszimizmus; amikor jelenéről, egy *konzervatív reakciós magatartás jellemzi*.

Mennyivel tárgyilagosabb hangon foglalokozik például *Kiivit* tallini püspök az ateizmus kérdésével. Arra figyelmezteti a keresztyéneket, hogy mikor az ateisták elutasító magatartásával találkoznak, vegyék figyelembe, hogy kritikájukat mennyire igazolja sokszor az egyház múltbeli viselkedése s vigyázzanak, nehogy megismételjék az előző nemzedékek vétkeit.

Öntudat szólal meg, de egészen másfajta, *Wantula* varsói püspök hangjában, mikor egy kisebbségi evangélikus egyház szerepét méri fel. Sajnálja, hogy a reformáció nem hatotta át saját népét, a lengyel népet, mert az annak javát szolgálta volna. Büszke arra, hogy a reformáció örökösei lehetnek, mert a reformáció lehetővé tette, hogy Európa népei, sőt minden ember találkozzék Krisztussal. Ebből a találkozásból mindig jó származik.

Nem bizakodóbb-e *Káldy* Zoltán püspök, mikor különbséget tesz az elvilágiasodott egyház és a világius egyház között? Az egyház világiasságán azt érti, hogy résztvesz Krisztus magatartásában, aki nem vonult el a világtól, a bűnös ember pártjára állt. A „világius egyház” mindig útban van a világ felé, szolidáris a világ gondjaival és reménységeivel, résztvesz a feladatok megoldásában. „A világius egyház nem elvilágiasodott egyház”, de nem is önmagába húzódó, ítélkező, szektásan rajongó gettó-egyház.

Mennyivel higgadtabb, keserűségtől mentesebb európai hang szólal meg *dr. Bartha* Tibor püspök írásában, amikor az egyház bizonyágtételének a tartalmára fordítja figyelmünket. — Az egyház bizonyágtételének tartalma: Isten szeretete. Az egyház akkor kerül összeütközésbe környezetével, ha ehelyett valami mást hirdet. „A világ sokkal többet szenvedett a keresztyének hamis bizonyágtétele következtében, mint amennyit az egyház hűséges prédikációja miatt.” A legbonyolultabb helyzetben is leegyszerűsödnek a kérdések, ha így tesszük fel a fő kérdést: hogyan tehetünk bizonyágot arról, hogy Isten szeretet?

Nem képviseli-e az európai hangot szerényebben és igazabban *Dr. H. Hellstern* svájci református lelkész a HEKS vezetője, amikor megállapítja, hogy Európában maradtak az egyházak adások a szeretettel, hiszen itt keletkeztek a legmélyebb szakadékok a társadalmi osztályok között. Az emberek azért váltak ateistákká, mert azt látták, hogy az egyházak az uralkodó társadalmi osztályokkal tartanak.

Nem képviseli-e az európai hangot józanabban *P. J. Jans* holland ó-katolikus püspök, mikor egyrészt örvendetes ténynek tartja, hogy az eddig egymással vitázó egyházak az ökumenikus mozgalom keretében az egységet keresik, másrészt azonban figyelmezteti őket, nehogy egységfrontot alkossanak a világ ellen és a szekularizmussal kezdjenek vitába.

Nem európai hang szólal-e meg egy észak-amerikai ajkán, mikor *Dr. E. C. Blake* filadelfiai református lelkész a faji megkülönböztetés felszámolásával foglalkozik s ezt az egyházak legégetőbb kérdésének minősíti Amerikában? Beszámol arról, hogy 1963. június 4-én, a szabadság ünnepén tiltakozó tüntetésen vett részt, ahol hat róm. kat. pappal és ugyanennyi protestáns lelkésszel, valamint 200 fehér és fekete bőrű emberrel együtt letartóztatták. Hangoztatja: eddig sok helyes dolgot mondtunk ebben a kérdésben, most tegyük meg *együtt* azt, ami helyes!

Nem foglalkozunk most külön *Ázsia* és *Észak-Amerika* sajátos kérdéseivel. Az Észak-Amerikából érkezett cikkek általában elvonatkoznak ennek a földrajzi területnek sajátos problémáitól. A megnyilatkozásokból nem lehet olyan színes összeállítást készíteni, mint az afrikai, vagy latin-amerikai írásokban található, és ezeknek a földrészeknek problémáit tükröző megnyilatkozásokból.

Az ázsiai egyházak pedig akkor szólaltatják meg Ázsia sajátos szölamát, amikor az egyház bizonyoságtételének kérdéseivel foglalkoznak. Velük és az ausztráliai, valamint a Csendes-óceán szigetvilágában élő egyházak kérdéseivel ezeknek a témáknak a kapcsán foglalkozunk majd.

AZ ORTODOXIA

Dr. N. *Chitescu* bukaresti teológiai tanár beszámol az Egyházak Világtanácsa képviselőinek romániai látogatásáról és megállapítja, hogy a látogatás erősítette a kapcsolatokat, „Egymás jobb megismerésére törekszünk.” — Dr. D. *Glumac* belgrádi teológiai tanár megnyugvással veszi, hogy az Egyházak Világtanácsa tag-egyházai egyöntetűen elítélik a prozelitizmust, mert az ortodox egyházakban még sokan félnek attól, hogy a protestánsok térítő munkát akarnak végezni híveik között. Ignatius *Hazim* libanoni arhimandrita az újjászületés csodájának mondja mindazt, ami az egyházak között az utóbbi időben végbement. Az együttműködés készsége uralkodik a keresztyén egyházakban. Három ökümenikus eseményért kell nemzedékünknek hálát adnia: az Egyházak Világtanácsa létrejöttéért, a II. Vatikáni Zsinatért, az ortodox egyházak rhodosi konferenciájáért. — Abuna *Theophilos* etiópai érsek nagy jelentőségű dolognak tartja, hogy az ortodox egyházak csatlakoztak az ökümenikus mozgalomhoz. Reméli, hogy a római katolikus egyházat is önkritikára készítetik ezek a tények. — *I. Vasken*, az örmények legfőbb pátriárkája és katolikosza a Szovjetunióban 1962. okt. 1-i jelentéséből közöl részletet, amelyben az örmény egyháznak az Egyházak Világtanácsába történt felvételével foglalkozik. — *P. Verghese* atya, a szír-ortodox egyház lelkésze, aki főtítkárrá helyettesi minőségben működik jelenleg Genfben, figyelemre méltó kérdéseket tesz fel az egységtörekvésekkel kapcsolatban: Egység-e az, ha csak a jelenleg földön élő keresztyének egységére gondolunk s figyelmen kívül hagyjuk az elhunytakat? Helyes-e, ha az egységet első sorban a misszió érdekében hangsúlyozzuk? Vajon az egység nem az agapé, a mindeneket egybeszerkeszteni akaró szeretet dolga-e? Hol az egység határa? — *Konstantinidisz* isztambuli metropolita úgy látja, hogy az ekkleziológiai viták nem visznek előre az egység útján, ezért a krisztológiával és a „krisztianológiával” kellene behatóbban foglalkoznia az egyházak párbeszédében. Ez utóbbin azt érti, foglalkoznunk kell azzal, miként teszi Krisztus az embereket keresztyénné. Hangsúlyozza, hogy csak a Krisztushoz tartozás által lesz bárki a Krisztus testét képező egyház tagja. — *Jakovos* az Egyházak Világtanácsának egyik elnöke, az amerikai ortodox egyházak érseke szerint az egységért nemcsak világméretekben, hanem saját egyházunk körében is küzdenünk kell. — Dr. N. A. *Nissiotis* jelenleg az Ökümenikus Intézetben,

Bossey-ben működő teológiai tanár arról ír, hogy a keresztyén küldetés univerzalizmusa a helyi gyülekezetből indul ki. — Karekin *Sarkissján* libanoni örmény teológiai tanár hálás az ökuménikus mozgalomért Istennek, mert Közel-Kelet elszigetelten élő, népi hagyományok bástyái mögé zárkózó egyházait kiemelte elszigeteltségükből.

TÁVOL-KELET

Takenaka japán professzor felsorolja az ázsiai kisebbségi egyházak kísértéseit: a nagy számok tisztelete, begubózás, megalkuvás (vegyülés). A kisebbségi helyzet pozitív vonásait pedig a következőkben látja: az emberek nem érdekből tartoznak egyházukhoz, nagyobb bennük az egység iránti érzék, sokszor jó példával szolgálnak az egyház és a társadalom helyes kapcsolatára vonatkozóan, a keresztyén reménység is nagyobb szerephez jut közöttük, mint egyebütt. — Dr. *Kitamori* tokiói teológiai tanár beszámol arról, hogy a japán evangéliumi egyház több mint harminc protestáns egyház egyesüléséből jött létre 1941-ben. Az egyház hitvallása, amelynek szerkesztésében maga is részt vett, kiemeli a hit és szolidaritás összefüggését. Amikor az evangélium megértésében különbségek mutatkoznak, a szolidaritás megtartása a fontos, mert „a hit arra törekszik, hogy ne egyedül, hanem a másikkal együtt jusson üdvösségre”. — Dr. *Chiose Kishi*, a japán evangélikus egyház elnöke szerint Krisztussal való közösségünk nem engedi meg egymás között az „előkelő elkülönülést”. — Dr. *R. Manikam* tranquebari evangélikus püspök fő feladatának most azt látja, hogy a Délindiai Egyesült Egyházat és az indiai lutheránus egyházat egységre vigye. Jelentős konszenzust értek már el eddig. Most egy kiküldött bizottság dolgozik az egyházi munka, oktató tevékenység, káté és szervezet kérdéseinek összehangolásán. — Dr. *J. R. Chandran*, a bangalorei egyesült teológiai szeminárium vezetője behatóan foglalkozik az unió kérdésének problémáival. — *U. Kyaw Than*, a Keresztyén Keletázsiai Konferencia helyettes főtitkára rámutat arra, hogy a kelet-ázsiai egyházaknak osztozniuk kell az evangélium hirdetésének közös feladatában. Ehhez nincs szükség a nyugati egyházak életéből ismert drága adminisztrációs és intézményes gépezetre. A keleti vallásokban amúgysem esik olyan nagy hangsúly a zárt szervezetre. A „sadhuk” szerepe azt mutatja, hogy a szervezettségtől mentes, önkéntességen és személyes odaszánáson alapuló vallásos személyek tevékenysége sokkal jelentősebb. — Dr. *L. Newbigin*, a dél-indiai egyház püspöke, a missziói és evangélizációs osztály vezetője az Egyházak Világtanácsában is elhárítja a nyugati értelemben vett szervezkedés gondolatát. „Nem érne semmit, ha mindazt, amit keresztyénségnek nevezünk az Egyházak Világtanácsa keretébe szorítanánk bele, közben pedig Isten jelenléte feledésbe menne és a keresztyének jelenléte nem vetné fel az emberek között az üdvösség utáni kérdésös-ködést.” A keresztyének egységkeresése nem jelenthet továbbá el-

zárkózást a többi emberektől. Ugyancsak ő mondja: „A keresztyének testvéri találkozósa nem helyettesítheti az ő tudatos találkozásukat másítható, sőt hitetlen emberekkel.” Ez a találkozás egy megrendültség és a szeretettől indított felelősség jegyében történik. A megrendültségről J. *Thetgyi* rangooni baptista lelkész soraiból szereshetünk benyomást. „A buddhizmusból léptem át a keresztyénségbe — írja. — Most felavatott lelkész vagyok. Idősebb testvérem még mindig buddhista. Néhány hónapja kolostorba vonult. Meglátogattam. Megismertetett a kolostor vezetőjével. Szívesen adna olvasásra nekem buddhista iratokat — mondta —, ha burmai nyelven tudnék olvasni. Megkértem, beszéljen egy keresztyén tanulmányi csoportunk előtt a buddhizmusról, mert az éppen ezzel a kérdéssel foglalkozik most. Megkérdezte, hogy értik-e a csoport tagjai a burmai nyelvet, mert maga nem tud angolul. Elmondtam erre, hogy nagyon sok olyan keresztyén van, aki egyáltalán nem tud angolul és csak burmai nyelven beszél. Ezen felettébb csodálkozott. — Csak egy példa, de nagyon sokan hiszik azt, hogy amikor keresztyénekké lettünk, nyugatiakká lettünk. Hogyan oszthatjuk el ezt a félreértést nem-keresztyén testvéreink körében? Így ugyanis azt gondolják rólunk, hogy mi nem vagyunk lojálisak. Nagyon fontos feladat vár tehát ránk. Meg kell mutatnunk a többségben levő nem-keresztyéneknek, hogy mi épp úgy népünkhöz tartozunk, mint ők, hogy ugyanúgy szeretjük hazánkat, mint ők, és hogy velük vállalva akarunk élni és munkálkodni népünk boldogulásáért.” A továbbiakban elmondja, hogy a félreértés eltüntetése nem könnyű dolog, mert a missziók gyámkodása idején hozzászoktak a burmai keresztyének is a keresztyéneknek kijáró előjogokhoz. A függetlenné válás nagy megrendülést idézett elő, de felrázta őket. Odavaló keresztyének vették át az egyház vezetését. A szeretettől indított felelősség pedig abban nyilvánult meg, hogy a keresztyének részt vettek a nem-keresztyén burmaiak hétköznapi életében. Megtartják bibliaórájukat közösen, de azután együtt fúrnak a kutakat, építik az utakat, emelik az iskolákat a többi burmaival. „A nem-keresztyének megállapítják, hogy a keresztyének az ő nyelvüket beszélik, közöttük és velük élnek és nem kívánnak mást, minthogy szeretetből népükért és hazájukért dolgozhassanak.”

A KATOLICIZMUS

Tulajdonképpen meglepő, hogy a 130 megnyilatkozásból egyetlen egy sem foglalkozik közvetlenül a római katolicizmussal, pedig a kötet a II. Vatikáni Zsinat első ülészaka után készült. Néhányan, de talán húszan se, egy mondatban méltatják a római katolikusokkal megindult párbeszédet. Róma bírálata is csak elvétve szerepel. Inkább utalás formájában, vagy más összefüggéssel kapcsolatban kerül rá sor.

Tomkins bristoli anglikán püspök megfigyelése szerint az ekkleziológiai vita más kategóriákban folyik, mint ennek előtte. A régi vitát az absorpció szándéka vezette, a mostani eszmecserére pedig az integráció jellemző. — A helyi gyülekezet és az ökuménikus mozgalom kapcsolata is többször visszatérő gondolat (*Krüger, Mackie, Slack*). — Az interkommunio kérdésével a holland református *Emmen* és a svéd evangélikus *Wingren* foglalkozik.

Az evangélikusok a hitvallásos és az ökuménikus magatartás összefüggését vizsgálják Európában. A lutheranizmus hitvallásai segítségével megszabadulhat népegyházi és államegyházi kötöttségeiből — mondja *Schmidt-Clausen* főtitkár. *Wingren*, de főleg *Schlink* professzor az Agostai Hitvallás egyházfogalmának ökuménikus távlatait mutatja meg. — Amerikában nem problémamentes az evangélikus egyház és az ökuménikus mozgalom kapcsolata. Dr. F. A. *Schiøtz*, az amerikai evangélikus egyház és a Lutheránus Világszövetség elnöke elmondja, hogy 1961. január 1-én négy evangélikus egyházi szervezet egyesüléséből jött létre az Amerikai Lutheránus Egyház. Kétharmad szótöbbséggel döntöttek az Egyházak Világtanácsához való csatlakozás kérdésében. Dr. F. C. *Fry*, az LVSZ volt elnöke helyteleníti, ha a látható egyháztól elválasztjuk a láthatatlant, mert akkor Krisztusban is elválasztjuk az ő isteni természetétől az emberit.

A reformátusok főleg az önkritika, az egyház megújulása és Krisztus univerzalizmusa témáit emelik ki az ökuménikus mozgalomban (*Berkhof, Kraemer, Pradervand*).

A diakónia

Általában arra a benyomásra juthatunk a különböző megnyilatkozások olvasása közben, hogy az ökuméné tagegyházai között a diakóniát mind tágabban értelmezik és egyre nagyobb hangsúly kerül az egész egyház diakóniai, szolgáló létformájára. Ez megfigyelhető olyankor is, amikor csak egyes személyek, vagy egyes egyházak felé irányuló segítségről van szó. Dr. R. H. *Helfferrich* amerikai lelkész megleghangú levél formájában számol be arról, miként találtak az egyházak a háború után az emberi nyomorúság mélységeivel. Nem tudtak ugyan együtt menni az Úr asztalához, de közösen terítették asztalt az Ő nevében az inségeseknek.

Dr. H. *Hellstern*, a Svájci Egyházak Segélyszervevények vezetője a diakónia lényegét keresi, mikor írásában I. Kor 13-tól indul ki. Hangoztatja, hogy a szeretet érvényesülése dönti el minden ökuménikus munka értékét. Ez a szeretet, sajnos, Ázsia, Afrika, Latin-Amerika népei felé sokszor csak az alamizsnanyújtásban mutatkozott meg. Az alamizsnálkodásnál éppen a szeretet hiányát érzik a megajándékozottak. Minden embertársunkat komolyan kell venni, keresni kell mindenkivel a kapcsolatot, hidat kell építeni a szakadékok felett. Ez a szeretet. Dr. *Muetzfeldt*, az LVSZ egyházközi segély-

osztályának igazgatója szerint a diakónia visszhang Isten szeretetére. Istentisztelet. „Különösen a mi időnkben kell a diakóniának Krisztussal való kapcsolatát kiemelni.” Csak így tudnak a keresztyének örömmel üdvözölni minden olyan tevékenységet, amely az ember javát szolgálja és így lehet világosan különbséget tenni az egyház diakóniai tevékenysége és az emberi jótékonykodás között. D. T. Niles methodista lelkész, a Keresztyén Keletázsiai Konferencia főtitkára arra figyelmeztet, hogy az egyház minden társadalmi szolgálata csak akkor érvényes, ha nem dekoráció, hanem hitéből következő gyümölcs. *Leslie Cooke*, az ökümenikus segélyosztály igazgatója az egység szempontjából vizsgálja az egyházak egymás terhet hordozó tevékenységét. *Castilio-Cardenas* református lelkész szerint az önkümenikus mozgalom, amikor az egységet munkálja az egyházak között, közvetve elősegíti Latin-Amerika széteső, közösségi tudatot nélkülöző sokféle népének egygyévállását. *Ho Seng Ong* szerint Malayában az egyháznak egy soknyelvű, többfajú, sokféle vallást követő nép között elő kell segítenie az egységes népnyelv kialakítását és ennek érdekében küzdeni kell az egyházak megosztottságából származó nehézségek ellen. Dr. *Schlink* heidelbergi professzor pedig arra figyelmeztet, hogy Ágostai Hitvallás mennyire felszabadítja az egyházat az egész világ iránti szolgálat örömeire. „Megszabadítja a doktrinér magatartástól, de attól is, hogy féljen a világtól és állandó önvédelmi pózban álljon.”

Az egyház nemcsak egyesek felé, nemcsak a többi egyház felé, nemcsak a társadalom felé, hanem a nemzetközi életben is diakóniai funkciót tölt be. Az ökümenikus mozgalom a nemzetközi ügyekkel foglalkozó osztály (CCIA) segítségével igyekszik kifejezésre juttatni és gyakorolni az Egyházak Világtanácsa keretébe tartozó tag-egyházak ilyen feladatát. Dr. F. O. *Nolde* írásából megismerjük, hogyan jött létre 1946-ban Cambridgeben az akkor még alakulóban levő Egyházak Világtanácsának ez az osztálya. A CCIA célját így határozza meg: szolgálni a béke ügyét az igazságosság, a valóság és a szabadság érvényesítése útján. A CCIA úgy fejt ki tevékenységét, hogy állandó kapcsolatot tart az Egyesült Nemzetek Szövetségével és más nemzetközi testületekkel. Dr. *Sollberg* evangélikus egyháztörténész, a dél-dakotai Augustana College professzora rövid történelmi tanulmánya azt bizonyítja, hogy az ökümenikus mozgalom a nemzetközi békemozgalommal párhuzamos jelenség. Söderblom svéd érseket a stockholmi ökümenikus gyűlés összehívására sok tekintetben az a felismerés készítette, hogy az egyházakat 1914-ben teljesen felkészületlenül érte a világháború. A modern ökümenikus mozgalom a második világháború alatt és után bontakozott ki. A háborús ínséggel küszködve kellett a mozgalomnak szerénységet, türelmet és megértést tanulnia. Továbbra is csak ebben a szellemben lehet építeni szerinte az ökümenét.

Más megnyilatkozások is, pl. a mindössze negyedmillió lelket számláló testvérek egyháza (quékerek) moderátorának dr. *Ziegler*-nek az írása is azt szemlélteti, hogy az ökümenikus mozgalom kezdettől fogva érdeklődéssel és felelősen igyekszik foglalkozni a nem-

zetközi ügyekkel, vagyis a béke kérdéseivel. Mégis, mintha ez a 130 tanulmányt tartalmazó kötet is azt szemléltetné, hogy ma ennél szélesebb körben, nagyobb összefüggésekben, a részletkérdéseket sem mellőzve kell foglalkoznia a keresztyénségnek a béke kérdéseivel. A 130 írás közül csak négy foglalkozik közvetlenül ezzel a témával. Ez magában is indokolja, hogy miért született meg az utóbbi években egy olyan keresztyén békemozgalom, amely elvileg is, gyakorlatilag foglalkozik azzal a kérdéssel: mit tehetnek az egyházak és a keresztyének a békéért. Dr. H. Vogel berlini teológiai professzor írása szerint az egyháznak a frontok közé kell vetnie magát és úgy végezni a békeszolgálatot. Erre törekszik a Prágai Keresztyén Békekonferencia is. „Nincs más szándéka — írja —, minthogy a maga módján gyakorolja a keresztyén reménységet ebben a világban, ezért a mi világunkért. A legmélyebb értelemben vett ökümenikus segítőszolgálatot szeretne végezni, legyen bár az töredezett vagy kikezdehető, mert érzi a ma embere iránti elkötelezettségét.” 1966-ban, mikor az Egyházak Világtanácsa az 1937-es oxfordi konferencia munkájának folytatásaképpen megrendezi ismét az egyház és a társadalom kérdéseivel foglalkozó világkonferenciát, amelynek előkészítéséről a kötetben *Abrecht*, a bizottság genfi főtárgyalója számol be, valószínűleg még inkább nyilvánvalóvá válik, hogy a Keresztyén Békekonferencia hézagpótló ökümenikus munkára vállalkozott.

Ennek a bőséges ismertetésnek befejezéséül ismét utalni kell az elején mondottakra. Egy „ad hoc” énekkar témavariációit hallgattuk meg csupán. Hangokat az ökumenéből. Nem szólalt meg valamennyi hang. És az ismertetés sem juttathatott, egyszerűen technikai okból, szóhoz mindenkit. A megnyilatkozások mégis oly sokszerűek, rövidegükben is oly jellemzők és elevenek, hogy talán érdemes volt velük ilyen terjedelmesen foglalkozni.

Végezetül említsük még meg, hogy a könyv autogram-gyűjtemény is. Valamennyi szerző névalírását is megtaláljuk cikkük végén. Az előszót írta és a szerkesztés munkáját végezte Christian Berg. Munkatársa volt: Elisabeth Urbig és Heinrich Hellstern.

Benczúr László

Rolf Hochhuth drámája:

A helytartó

Mind máig el nem csendesedő vitákat váltott ki Rolf Hochhuth fiatal nyugatnémet írónak „Der Stellvertreter” c. drámája. A darabot Nyugat-Berlinben adták először elő a múlt színházi évadban. Azóta Európa más színházaiban is bemutatták, újabban Londonban, Bázelen és Stockholmban. Rövidesen sor kerül a bemutatóra Izraelben is. Szeptember 23-án az Actio Catholica ifjúsági csoportjában tömörült reakciós diákság – írja egy lap – gyűlést tartott, s ezen elhatározták, hogy „néma tüntetést” rendeznek a színház előtt. Az előadás megkezdésekor a Stadttheater előtt valóban összehgyűlt mintegy 3000 főből álló tömeg, nagyrészt nők és diákok, akik gyertyával a kezükben sorakoztak a színház bejáratánál. A „néma tüntetés” később ugyancsak zajosra változott. Az előadás után a tömeg szitkokokat szórt a színházból kiáramló közönségre; végül is a rendőrségnek kellett közbelépnie s néhány tucat tüntetőt letartóztatnia.

A „Kirchenblatt” c. svájci lap szeptember 26. száma ismerteti azt a sajtóközleményt, amelyben a Svájci Katolikus Népegylet a püspöki konferencia megbízásából tiltakozik Hochhuth darabja ellen. „Sajnálatosnak tartjuk – írják –, hogy ez a tiszteletre méltó színház, amely eddig hűségesen őrizte a bázeli hagyományokat és minden tekintetben türelmességet tanúsított, hűtelessé vált eddigi kulturális küldetéséhez, mikor ezt a tartalmában és kitételeiben rosszindulatú darabot

bemutatta. A direktórium a darab színpadravitelében a vallási béke megbontását látja és a svájci katolikusok nevében a legélesebben tiltakozik a vallásos érzés megsértése ellen.”

Miért váltott ki „A helytartó” már németországi előadása is, és most svájci bemutatása is ilyen szenvedélyes visszhangot? A felelet egyszerű: témájával. Ez a fiatal drámaíró első színdarabjának témájával a nemzetiszocializmus kialakulását, a fasiszta diktatúra hatalomrajutását, a koncentrációs táborok létesítését, az ellenállási mozgalmak kibontakozását, a zsidóüldözést, a háborús eseményeket választotta, de úgy, hogy ezt az egész történelmi anyagot az egyház magatartásának szemszögéből tette vizsgálat tárgyává. Miért hallgatott a Vatikán? Miért hallgatott a pápa? Miért hallgatott az egyház, mikor 6 millió zsidót gázkamrákban, koncentrációs táborokban, tüzes kementékben pusztítottak el? A kérdést nem a néhány éve elhunyt és a darabban szereplő XII. Pius pápának teszi fel és nemcsak a katolikus egyházhoz intézi. Az egész kereszténységet, a protestáns egyházakat is kérdi. XII. Pius személye a darabban csak „Stellvertreter” „helyettes” szerepet visz. Mi állunk, az egész kereszténység az előtt a kérdést előtt, amellyel a színpadon és a valóságban is neki kellett szembenéznie. Hochhuth hatalmas anyagot dolgozott fel, Rómát is felkereste anyaggyűjtés és tanulmányozás céljával. A színdarabjában feldolgozott hatalmas

történelmi massa egységét azonban az az egy kérdés biztosítja, amelyet már említettünk és amely vörös fonalként húzódik végig az öt felvonáson. A feldolgozott anyag nagysága következtében a darab terjedelme messze túlhaladja egy szokásos színdarab terjedelmét. *Erwin Piscator*, aki először vitte Berlinben színe a „Der Stellvertreter”-t a mű terjedelmével kapcsolatban így ír: „Teljesen mindegy, hogy milyen hosszú egy darab, ha egyszer jó és szükségyszerű a mondanivalója. Nem az a döntő, hogy mennyi ideig tud a közönség odafigyelni, hanem az, hogy mennyi tényleges mondanivalója van a szerzőnek a közönség számára. Ha ezzel az egyedül helyes mértékkel mérünk, a Stellvertreter terjedelmét teljesen indokoltnak kell mondanunk.”

Hochhuth ötfelvonásos darabját *Pater Maximilian Kolbenak*, a 16.670. számú fogoly és *Bernhard Lichtenberg*, a berlini Szent Hedvig templom prelátusa emlékének ajánlotta. A lengyel Kolbe atya önként vállalta az éhenhalást egy zsidó fogolytársáért, Lichtenberg prelátus pedig a krematórium tüzes ajtajáig kísérte el a tömeghalál szerencsétlen áldozatait. Ennek a két katolikus mártír-papnak az alakjából formálta meg Hochhuth darabja főszereplőjének, Ricardónak, a fiatal jezsuita páternek az alakját. Ricardo költött személy. A hitvalló beszéd képviselője. A negyedik felvonásban, a darab csúcspontján, találkozunk össze a diplomatikusan hallgatás megtestesítőjével, a pápával. Ezt a felvonást közli a „Nagyvilág” novemberi száma *Kalász Márton* fordításában.

Már az örök városban is megkezdődik a zsidók deportálása és „likvidálása”. Közelről kénytelen látni az embertelenséget maga a pápa is. Nem érzéketlen, 4000 zsidó életét sikerül közreműködésével Rómában megmenteni. Kü-

lönböző kolostorokban rejtik el őket. De nem nyilatkozik az eseményekkel kapcsolatban most sem. Ricardónak sikerül édesatyjával, Fontana gróffal, aki mint kiváló pénzügyi szakember jelentős szerepet visz a pápai udvarban, személyesen közbenjárni a pápánál, hogy tiltakozzék. A tiltakozás azonban a semlegesség jegyében történik, színtelen, általános. A pápa nem akar összeütközni Hitlerrel. Nyilatkozatában nem bélyegzi meg a zsidóüldözést. Egyházfélteből teszi. Nem akarja Hitlerrel provokálni. Úgy véli, hogy ebből még nagyobb baj származna.

Ricardo a hitleri „keresztieshadjárát” eszméjét istenkáromlásnak minősíti és látva a pápa hajthatatlanságát, kitűzi reverendájára a sárga csillagot, azt a megkülönböztető jelvényt, amelyet hatéves kortól kötelesek voltak viselni a zsidók jeléül annak, hogy bárki-nek prédái lehetnek. Nem hiszi el, hogy a pápa tehetetlen és nem áll módjában többet tenni. „Szentatyám, Dánia királya egy védetlen ember, megfenyegette Hitlert, hogy egész családját viselni fogja a csillagot, ha Dánia zsidói is rákényszerülnek! Nem merték őket kényszeríteni! Végre mikor szánja magát cselekvésre a Vatikán?...”

Ricardo életével fizet az üldözöttek melletti kiállásáért. Egy SS-legény golyóorozatától pusztul el Auschwitzban. Ez az V. felvonás színtere. A haláltábor szenvedői és szadista parancsnokai jelennek meg ebben a felvonásban. A pápa azonban nem hajlandó latba vetni végső fegyverét, Hitlerrel kötött konkordátumának felbontását. A felvonás záróakkordja von Veizsecker, Hitler vatikáni megbízottjának hivatalos jelentése 1943. október végéről. Majd egy szürke mondat következik: „még egy teljes évig működtek a gázkamrák, amíg 1944.

november után két hónappal a szovjet katonák felszabadították az életben maradt auschwitzi foglyokat.”

Korántse higgyük, hogy csupán negatív megjegyzések hangzottak el a katolikus egyház köréből Hochhuth darabjával kapcsolatban. 1963. április 7-én dr. Hans Kühner foglalkozott vele a hesseni rádióban. Előadásának szövegét átengedte közlésre a „*Stimme der Gemeinde*” c. folyóiratnak. Dr. Kühner katolikus történész és publicista, a hat országban megjelenő „Pápai lexikon” egyik szerkesztője. Hozzászólása azért értékes, mert 1943–44-ben egy ellenállási csoport tagjaként Rómában tartózkodott és üldözött emberek elrejtése érdekében fejtett ki tevékenységet. Többször tárgyalt a pápával is. Szerinte Hochhuth bizonyos tekintetben elrajzolja a pápa alakját, de semmiképpen sem torzítja azt el, mint ahogyan szemére vetik. A színdarabban feldolgozott történeti tényeket megerősíti, néhol kiegészíti és korrigálja is. Teljes mértékben azonosítja azonban magát azzal a nyugtalansággal, amely a szerzőt is nyugtalanítja felvetett kérdésével kapcsolatban: miért hallgatott a Vatikán? Sokan megfélelmeznek ma arról, hogy milyen keserű szavakkal fejezte ki csalódását 20 évvel ezelőtt *Mauriac* a nagy katolikus francia író, mikor hiába várt a pápa megszólalására a zsidókérdésben. Dr. Kühner szerint a pápának legelsőbb akkor kellett volna megszólalnia, mikor az első ezer embert elhurcolták Rómából. Akkor katolikusok, protestánsok és zsidók valamennyien arra vártak, hogy a Vatikán hivatalos lapjának az Osservatore Romanonak diplomatikusan tartózkodó hangja helyett Jézus Krisztus félreérthetetlen és világos hangján szólal meg. Hoch-

huthnak a pápáról készített portréja azért váltott ki megütközést, mert egy tetszetős sablont tört szét.

A vitába bekapcsolódó protestánsokat az a kísértés fenyegeti, hogy nem veszik komolyan megnyire megszólítja őket is Hochhuth kérdése. Ezt érzi *Heinrich Grüber* esperes, aki a „*Stimme der Gemeinde*” 1963. május 1-i számában így ír: „A Stellvertreter minden újabb elolvasása és átélése után szégyen pírja borítja el újra az ember arcát, mert kénytelen arra gondolni, hogy mi mindent mulasztottunk el, megnyire csődöt mondtunk s milyen bűnrészesekké váltunk magunk is.” Az az ember ír így, alkinék valamennyi fogát kiverték a börtönben, aki az egyik legbátrabb és legeredményesebb mentőakciót folytatta a németországi zsidók érdekében, aki az Eichmann-perkoronatanúja volt. Őt a darab körül kialakult vitában az nyugtalanítja, hogy bizonyos egyházi körök úgy próbálnak a darab éle elől kitérni, hogy Hochhuth művészi képességeit teszik kérdésessé, másrészt, hogy bizonyos önelégültséggel néznek a katolikusokra. A színdarabtól távol áll ez a szándék. „Nem szeretnénk XII. Püüst úgy beállítani, mintha ő lenne a főbűnös — írja Grüber. Oda szeretnék azonban állni melléje, mert vele együtt vagyunk mindnyájan vétkesek legyünk bár katolikusok vagy protestánsok, keresztyének, vagy zsidók, egyházi emberek vagy politikusok.” Az elkövetett vétkesek közös felismerését és beismerését azért tartja fontosnak, mert csak így válunk szabaddá a jelenben és jövőben ránk váró feladatok együttes megoldására. Az egyházban csak akkor hangzik érvényesen a „credo” (hitvallás), ha előzőleg teljes őszinteséggel szólalt meg a „confiteor” (bűnvallás).

B. L.

Ebben a rovatunkban fel szeretnénk hívni a lelkészek figyelmét a különböző teológiai szaklapokban, havi, vagy negyedévi folyóiratokban megjelent érdekesebb cikkekre, tanulmányokra. Két dolgról kell e szemlénkben eleve lemondanunk. Az egyik az, hogy számról számra ismertessük az egyes lapok teljes tartalomjegyzékét. A másik, hogy a megemlített cikkeket részletesen ismertessük. Egyikre sincsen terünk. Ezért csak a legnevezetesebb cikkekre kívánjuk felhívni a figyelmet és ezeknek mondanivalóját is csak egy-két mondatban igyekeznünk összefoglalni. Ettől a gyakorlattól csak kivételesen térhetünk el azzal, hogy valamely cikket részletesebben ismertetünk, ha ez valami okból indokolt.

JUNGE KIRCHE januári száma közli Martin Bubernek a Jeruzsálemben élő kiváló agg zsidó vallásfilozófusnak a köszönő-beszédét, amit 1963. júliusában Amsterdamban mondott abból az alkalomból, hogy áthyűjtották neki az Erasmus-díjat. Buber beszédében hitet tett hívő humanizmusa mellett.

K.E. Skydsgaard dán professzor a vatikán zsinat második ülészakáról számol be egy cikkben.

A lap februári számában találjuk Amadeo Molnar prágai teológiai professzor előadását, amely még 1963. augusztusában hangzott el Woudschotenben a Nemzetközi Megbékélési Szövetség konferenciáján, „Szabadság és Béke” címen. Molnar megállapítja, hogy a különböző társadalmi rendszereknek eltérő fogalmuk van a szabadságról. A nemzetközi feszültség egyik oka, az az aggodalom, amely e szabadságot, illetőleg az arról alkotott fogalmát félti a másiktól. Ezután a szabadság keresztyén értelmét vizsgálja a Bibliában, a refor-

mációban s a későbbi keresztyénségben. Végül megállapítja, hogy a keresztyén ember Krisztusban felszabadult a szolgálatra, — tehát a béke szolgálatára is.

Közli a szám Hans-Konrad Tempel 1963. november 3-án a frankfurti Pál templomban elhangzott beszédét is: „Leszerelés és Demokrácia”. — A felfegyverkezés alapjaiban fenyegeti a demokráciát, mert benne — ti. a fegyverkezésben — a kapitalista nagyipar és a militarizmus kötött szövetséget. Csak a leszerelés biztosíthatja az igaz demokráciát. — Beszámolót találunk az Egyházak Világtanácsa Végrehajtó Bizottságának odesszai üléséről is. — Közli a lap a Prágai Keresztyén Békekonferencia Munkabizottságának budapesti üléséről (1964. január) kiadott kommunikét, továbbá Charles Brütsch (Svájc) kubai beszámolóját (1963. dec. 2—15), valamint angol egyházi vezetők újévi szózatát e

címen: „Világleszerelés a következő cél.”

*

KIRCHFNBLATT FÜR DIE REFORMIERTE SCHWEIZ, megjelenik kéthetenként Baselben, főszerkesztő Dr. Gottlob Wieser. — A lap írásmagyarázatot, teológiai tanulmányokat, szemléket, híreket és gazdag könyvismertetőt közöl. — Az 1964. évi 1. szám közli Christoph Blumhardtnak atyja koporsójánál elmondott gyászbeszédét, — Werner Tanner mariológiai tanulmányát.

A 2. szám közli a mariológiai tanulmány befejezését.

A 3. szám ismerteti John A. T. Robinson anglikán püspöknek nagy feltűnést keltett könyvét „Honest to God” (a német fordítás címe: Gott ist anders.) — Közli Günther Anders tanulmányát: „Felelősség az atomkorszakban”.

A 4. szám ismerteti Teilhard de Chardin római katolikus teológus könyvét: Die Zukunft des Menschen. — Chardin könyvét egyháza indexre tette. Chardin megkísérli könyvében a katolikus teológia és a modern természettudomány összehangolását. Szerinte a keresztyény hitnek forradalmi erővé kell válnia, az emberi haladás hajtó motorjává. Ez a haladás — a tudományos haladás — hozza meg az emberiség számára a békét is. A jövő embere a homo progressivus. — Chardint sok oldalról érte támadás, nemcsak saját egyházából, de protestáns körökből és a világi filozófia oldaláról is. Műve azonban kétségkívül egyik érdekes jelensége korunk szellemi életének.

*

KIRCHE IN DER ZEIT — Evangelische Kirchenzeitung, — megjelenik havonta, Düsseldorfban. —

1964. évi januári számában Gus-

tav Heinemann ír a vatikáni zsinat jelentőségéről. — Hans Thimme beszámoló a mexikói világmisziói konferenciáról (1963. december). A keresztyén misszióknak a bűnbánat magatartásából kiindulva kell megújulnia s szolgálatát újra átgonolnia. — Karl Halaski a Református Világszövetség ez év augusztusában Frankfurtban (Main) tartandó gyűlésének előkészületeiről ír. — Valdo Vinay, az olaszországi valdens egyház egyik vezető teológusa a Vatikáni Zsinat második ülészakának ökumenikus perspektíváiról értekezik. — Dokumentációs és hír-rovat, valamint egyházi krónika és könyvszemle egészíti ki a szám anyagát. — A folyóirat állandó munkatársaihoz tartozik többek között: Eberhard Bethge (Bonhoeffer iratainak kiadója), Hermann Diem tübingeni teológiai professzor, Helmut Gollwitzer berlini professzor, Karl Kupisch berlini professzor is.

A februári szám hozza Hans Gras marburgi professzor tanulmányát „Bibelkritik und biblische Verkündigung” címen. — A reformáció amikor igehirdetésének középpontjába az egyedül kegyelemből hit által való megigazulást tette, tulajdonképpen előkészítette a modern bibliakritikát. A két birodalomról szóló lutheri tanítás pedig a szabad kutatás számára nyitott utat. — A mai történet-kritikai kutatás számára döntő a történet fogalmának értelmezése. A történet kritikai és az ún. teológiai exegezis (Bultmann—Barth) más más úton közelíti meg a feladatot: Hogyan tolmácsolhatjuk azt, ami egykor a hit tartalma volt úgy, hogy ma is a hit tartalmává lehessen? (Bultmann), — Hogyan szólhat meg a kinyilatkoztatásról tanúskodó bibliai szöveg a maga lényege szerint? (Barth). A feladatot azonban mindenképpen az, hogyan lehet nekünk szólóvá és általunk meghallhatóvá, vagyis üzenetté, kérygmává a bibliai szöveg, úgy,

ahogyan a bibliai ígérdefés is annak idején a maga korában és nyelven szólította meg az embert. Vagyis a bibliai szövegeknek nem szabad egy régmúlt idő számunkra idegen dokumentumainak maradniok, hanem hozzánk szólóvá kell lenniök. Az egész Írás teljes gazdagságát kell az ígérdefésben megszólaltatnunk s nem csak egyes középponti témákat, úgy azonban, hogy ezeket az Írás középpontja felől tekintjük s a kánonban is e középpont felől tájékozódunk. Ez azt is jelenti, hogy mivel nem minden bibliai szöveg egyformán hangsúlyos, bizonyos textusok nem lesznek prédikálhatók. Ezt a nehéz kérdést azonban nem az egyes szövegek formája (legendás vagy misztikus jellege) dönti el, hanem mindig a tartalma.

Hans-Werner Bartsch kritikai ismertetést ad Ferdinand Hahn „Christologische Hoheitstitel, ihre Geschichte im frühen Christentum” c. könyvéről s ezzel kapcsolatban azt a kérdést vizsgálja, hogyan beszélt a korai keresztyénység Jézus Krisztusról.

Alfred de Quervain berni professzor „Das Zeugnis der Gemeinde Jesu Christi gegenüber Israel” címen írt mélyenszántó tanulmányt. — Jézus Krisztus gyülekezete és a zsinagóga nem élhetnek tovább egymással mit sem törődve egymás mellett. Együtt kell olvasniok a Bibliát, amely összeköti és — szétválasztja őket. A Bibliában ugyanaz az Isten szól mind a kettőhöz: Izrael Ura és Jézus Krisztus Atyja. A keresztyéneknek azonban tudniok kell, hogy Jézus Krisztus nem Izrael Istenének a kiküszöbölése, hanem inkább teljes megjelenése, valóságos jelenléte, az Immánuel. Végül is az összefűzi a keresztyén gyülekezetet Izraellel, hogy az továbbra is Isten választott és szerett népe. Ennek a népnek tartozik a Jézus Krisztusról szóló bizonyágtétel.

DIE ZEICHEN DER ZEIT — Evangelische Monatsschrift für Mitarbeiter der Kirche — Megjelenik havonta Berlinben (NDK), Főszerkesztő: D. Gerhard Brenneckke.

A januári számot *Karl Kupisch* berlini professzor, történész újévi elmélkedése nyitja meg. Kupisch a Hitvalló Egyház történetének tanulságait alkalmazza az egyház mai életére és szolgálatára nagyon megszívlelendő módon. — *Günter Krusche* „Rechtfertigungslehre — noch aktuell” címen írt tanulmányt — a Lutheránus Világszövetség helsinki nagygyűlésének főtémájához kapcsolódva a lutheri megigazulástan időszerűségéről. Tétéleit úgy fejt ki, hogy igyekezik a modern, vallástalan, sőt nem hívő emberrel beszélgetésbe kerülni. Négy tétéle: A bűnösök megigazulásáról szóló tanítás minden embert, keresztyéneket és nemkeresztyéneket a bűnösök szolidaritásába hozza. — A kegyelemből való megigazulásról szóló tanítás megteremti minden embernek az Isten kegyelmére utaltság szolidaritását. — Az egyedül hit által való megigazulásról szóló tanítás megmutatja, hogy Isten minden emberben egyedül a hitet nézi.

A februári számban *Galilei* megemlékezést találunk (részlet B. Brecht Galilei könyvéből). — *Horst Lahr* „Schritte zur Sammlung” címen az arnoldshaini úrvacsora-tételek jelentőségéről ír a reformáció egyházainak közeledése szempontjából. A szemle rovatban közlik *J. Robinson* anglikán püspök cikkét „Ein neues Gottesbild?” címen. Robinson írta a nagy feltűnést keltett könyvet „Honest to God” (Gott ist anders), melyről már a svájci Kirchenblatt egyik ismertetése során megemlékeztünk. — Közlik Kiivit észt evangélikus érseknek Helsinkiben elhangzott beszámolóját is az észt evangélikus egyház életéről. — Könyvszemle

mellett a szám mellékletében prédikációs előkészületi segítséget találunk hatvanadvasárnaptól Mennybemenetel ünnepéig.

*

EVANGELISCHE THEOLOGIE, megjelenik havonta, teológiai szakfolyóirat. Szerkeszti Ernst Wolf.

Januári számában Jürgen Moltmann, Wuppertal-Barmen-i professzor a G. Ebeling kiadásában megjelenő „Theologie und Verkündigung” c. hermeneutikai tanulmánykötet első kötetével vitázik. — A következő cikkben pedig F. Duensing vet fel kérdéseket Ebeling hit- és istenfogalmával kapcsolatban. Mindkét cikk iskolapéldája annak a beltenyésztesű nyugati teológiának, amely az existenciálfilozófia terminológiájában és kategóriájában öncélúan és rendkívül nehezen érthetően teológizál egy nagyon szűk kör számára. — Annál érdekesebb és tanulságosabb W. Danitine wieni professzornak a Lutheránus Világszövetség múlt nyári helsinki konferenciájának főtémájához a hit által való megigazuláshoz való hozzászólása „Zum Rätsel von Helsinki” címen. Dantine úgy látja, hogy a gyűlés azért nem tudta a lutheri reformációnak ezt a középponti üzenetét a ma embere számára szólóan megfogalmazni, mert a résztvevők egy része a 19. századbeli konfesszionalista teológia foglya volt. S ezek számára a megigazulás nem az „istentelenek

megigazítása”, hanem a már megértetek, a hívők önigazolásává vált. — A témához hozzászólást írt a szerkesztő, E. Wolf is. Két érdekes idézettel teszi ezt: az egyik L. Ragaz „Weltreich, Religion und Gottesherrschaft” c. művéből (1922) való, a másik Barth Dogmatikájából (IV/1. 591-kk). Mindkét idézet azzal a kérdéssel foglalkozik: csakugyan nem kérdése a „modern” embernek az, hogy kegyelmes-e az Isten, — s az vált alapkérdésévé: van-e egyáltalában Isten? Ragaz arra figyelmeztet, hogy a reformáció kérdés feltevéseit ne akarjuk mindenáron áthozni egy egészen más korba. Barth viszont úgy látja, hogy aki Isten pusztá léte felől kérdez, az teljességgel nincsen tisztában azzal: ki az az Isten, aki után kérdez! Mert aki igazán Isten után kérdez, az szükségképpen a kegyelmes Istent fogja keresni. — Érdekes még e számban H. Pfeifer ismertetése Hanfried Müller berlini docens Bonhoeffer könyvéről.

A februári számban G. von Rad heidelbergi professzor „Aspekte alttestamentlichen Weltverständnisses” címen írt tanulmányt. Az Őt, világképét, különös tekintettel a teremtéstörténetre az Izrael vallására jellegzetes képtilalom felől akarja megérteni. E tilalom ugyanis azt fejezi ki, hogy Izrael Istene radikálisan transzcendens, — ellentétben az ókor mithikus isteneivel. A teremtés gondolata a világ radikális „démontalanítása és istentelenítése”.

Groó Gyula

A műzsák jövőendő felelőssége

Mit csináljunk?

Sokan kérdezik, még többen kérdezhetnék. Halljuk fiataaltól és öreg-től, diákoktól és szerelmeseiktől, hazatérő dolgozóktól, parasztoktól és értelmiségiektől. Mit csináljunk? Több a szabad időnk, nagyobb a szabad idő jelentősége. Egyes munkakörökben már a nyolcórás munkanap is rövidül. Az esték hosszabbodnak: villany ég már minden faluban.

S nő a kínálat is: mit csináljunk. A szabad idő egy része szükséges a házi, ház körüli munkákhoz, az érdeklődő tovább tanulhat. Azután? Olvashatunk. Színházba mehetünk (vagy a színház jön hozzánk vidékre), moziba. Televíziót nézhetünk.

Félt, hogy a megnövekedett lehetőségek ellenkező hatást is kifejtenek, nemcsak hívogatnak, kínálkoznak, hanem lustává is tesznek. Az embernek mind több lehetősége van arra, hogy valóban homo sapiens legyen — s mind kevesebb módja. A tudás birodalma nap mind nap nő, a tudományokkal megismerkedni szinte már lehetetlen is egy átlagos embernek. A polihisztorok kora lejárt. A szórakoztató ipar, az igénytelenebb és az igényesebb is, dömpingben kínálja portékáit. A művészetek versengenek, ki tud többet adni. A műzsák minden eddiginél inkább kelletik magukat.

Nem kockáztatjuk-e azt, hogy e meggondolkozhatóan sok lehetőség közepette lemondunk a gondolkodásról?

A veszély nyilvánvaló. Most tegyük hát fel a kérdést: mit csináljunk?

A lehetőségek és az igények nem mindig haladnak egymás mellett. A szabad idő természetesen összefügg a munkával, a társadalom helyzetével, a gazdasági viszonyokkal, a hagyományokkal, az előítéletekkel, sok mindennel. Az első hatása például abban is megnyilvánul majd, hogy a munka — amely terjedelmében és fáradságosságában mindinkább csökken s így növeli a szabad időt — mind több ismeretet és tudást, sőt alighanem mind több szak- és általános tudást igényel, vagyis ugyanakkor igényt jelent be a szabad idő egy részére. Szükségessé teszi a továbbképzést.

A többi tényező hatása még bonyolultabb. Évszázados hagyományokat, elmulasztott lehetőségeket, kényszerúségeket kell ide számítanunk, családi viszonyokat, lakáshelyzetet, bizonyos fontos tényezők állapotát, például a közlekedését. Mindezek torzíthatnak a lehetőségeken. Hiába sugároz naponta több órányi műsort a televízió, ha valakit mindebből csak az operett vagy a sport érdekel, hiába zsúfolt a könyvkereskedések kirakata, ha valakit csak a Jön a rozson át érdekel.

Megnövekedett a műzsák felelőssége s a jövőben még tovább növekszik.

Az ember jellemző vonása az érdeklődés, a kielégíthetetlenség, a fejlődésre való törekvés. A cselekvéstelen és gondolatlan szórakozásra való törekvés amúgy is sok bajt okozó beidegzés: mindenféle műfajban

sok kár származik belőle. A semmittevésnek számtalan módja van; a kocsmázástól az ultin keresztül a giccsig, a túlfeszített izgalmasságig sok látszólagos szórakozást kell a káros semmittevés kategóriájába sorolnunk. A tunyaság pedig rombol: ha valamelyik végtagunkat rendszeresen nem használjuk, elszokik a természetes működéstől, mégbénul. Ői a semmittevés is, ha leszokunk a gondolkodásról, ha csak gondolatlan szórakozással akarnók kitölteni szabad időnket, embertelenné válánk.

Még egyszer tegyük fel a nyugtalanító kérdést: mit csináljunk?

A válasz egy része természetesen nem ránk tartozik. Ne is beszéljünk olyan társadalmi-állami feladatokról, mint például a közlekedés meggyorsítása, parkok, sétateretek, kirándulóhelyek létesítése, az üdülési lehetőségek változatossá tétele. Ez más téma lenne, habár szorosan ide tartozik. Tudjuk, mindez napirenden is van. A szűkebb értelemben vett kultúra kérdéseire összpontosítsuk figyelmünket s ezek közül is elsősorban azokra, amelyekben a műsák jövődő felelőssége — egy kicsit a mi felelősségünk is.

Mostanában mintha az a veszély ütné fel fejét, hogy a kultúra szélsőségekre szakad. A szórakoztató ipar kiépülésével tovább szaporodnak a kultúra alsó szegélyén elhelyezkedő szórakozások. Ez a megállapításunk nem feltétlenül pejoratív: a szórakoztató ipar is lehet becsületes, szolgálhat tisztas érdekkel, termékei lehetnek jók. Sőt: ne váljunk soha annyira semmittevés-ellenessé, hogy a majdnem semmittevést is ellenezzük. Az alváson kívül sok-sok más pihenésre is szükségünk van, ami egyben nem mondható még szellemi tornának. Maga a séta, amely egészségi szempontból feltétlenül növekvő jelentőségű szabad idő felhasználás, lehetővé teszi ugyan a gondolkodást, a studiózást, de nem feltétlenül igényli. Gyakran épp az a hasznos, ha egyszerűen kitesszük magunkat a séta közben adódó atmoszférikus hatásoknak és magasabb rendű szellemi tevékenységet nem végzünk. Még a kártyázásnak is lehetnek olyan válfajai, amelyek egyfajta kikapcsolódást jelentenek, az agy megszokott mozgása helyett afféle „szellemi sétát” tesz. A passzív sport is lehet hasznos és pihentető; számos olyan sportág létezik, amelynek látszólagos semmittevéssel együttjáró figyelése valójában műlvezet számba vehető.

Mégis a kultúra alsó szegélyén szaporodnak inkább a lehetőségek, a szórakoztató ipar a biztonságosabb, szélesebb érdeklődésre számító, tehát fogatlan-ízetlen-erőtlen szórakoztatást gyakorolja leginkább. Ez az egyik szélsőség, amely jó esetben se nem ront, se nem használ.

A másik szélsőség a magasrendű, elmélyülést igénylő, már-már munka számba vehető kulturális élmény, amely az embert egészében ragadja meg és veszi igénybe, amelynek kellő élvezetéhez bizonyos értelemben tudás, rátermettség, gyakorlat is szükséges lehet.

Rendkívül fontos a két szélsőség áthidalása. A hosszú ív számos lehetőséggel kecsegtet, egy ehhez, másik ahhoz a szélső ponthoz eshet közelebb. Akár így, akár úgy: időszerűvé vált a magasrendű népművészet elterjedése, kiépülése, létrejötté. Ez a művészet nem azonos a népi művészetekkel, bár ihlető ereje a többi között a népi művészet is lehet. Nem azonos az öntevékeny művészkedéssel sem, amely ugyan látszólag a tömegek aktív művészi cselekvése.

Nem is szabad lebecsülnünk az öntevékeny művészi mozgalmakat, a szabad idő eltöltésében valóban fokozott jelentőségük lesz, de nem pótolhatják a voltaképpeni művészetet, amelybe sosem olvadnak be s amely sosem egyesül velük. Mindkettőnek más a célja. Az öntevékeny művészkedés hasznos időtöltés, amely művészi ismereteinket is gyara-

pítja, egy képességeink edzésének alkalma. A voltaképpeni művészet azonban magát az embert veszi célba, jellemét, tulajdonságait, egyéniségét kívánja pallérozni.

A széles hatókörű, pihenést és hatást egészségesen elegyítő népművészet azért nélkülözhetetlen, hogy elhódítson az igénytelen szórakozásoktól és utat törjön a mind magasabb rendű szórakozások felé. Egyáltalában: hogy a fejlődés — többféle értelemben is — meg ne szakadjon, se az egyes emberé, se a népé, se az emberiségé. Miközben az igazi művészet az egyes ember jellemét és egyéniségét jobbitja, az egész emberiséget is előbbre vezeti.

A művészeteknek szét kell törniük azokat a béklyókat, amelyek ma még sok embert az igénytelen szórakozással való kielégülésben megrekesztenek. Állandó elégedetlenséget kell ébreszteniök; amint egy jó folytatásos regény mindig kielégületlenül hagyja az olvasót, hogy az feltétlenül érdeklődjék a következő folytatás iránt, a jó művészet is elégedetlenné, érdeklődővé tesz. Igényli a folytatást.

Nem várhatunk, persze, mindent a művészetektől. A múzsák felelőssége kétségkívül nagy és még egyre növekszik; de nem ment fel bennünket a magunk felelősségétől.

Elsősorban az egészséges elégedetlenségre szeretnék itt inteni. A fejlődést nagyon segítheti a józan elégedetlenség, egyfajta kételkedés, keresés. A műalkotások felett — például — divat ítéletet mondani. Nos: kinek-kinek legtermészetesebb joga az, hogy egy műalkotás tetszik vagy nem tetszik, s az is, hogy véleményének ki-ki hangot is adjon. Nem árt azonban olykor töprengeni is: vajon valóban igazam van? Ami tetszett, mert elszórakoztatott, mert kikapcsolódtam, mert elandalított — vajon joggal-okkal tetszett-e? Ha végetér a nevetés, meg kell fontolni, habár csak egy pillanatra, érdemes volt-e nevetni? Marad-e valamj vissza belőle, mint élmény, vagy csak újabb nevetési inger? Tanulság akad-e?

A szabad idő növekedése és várható gyarapodása, a szabad idő felhasználásának mindinkább szaporodó lehetőségei önvizsgálatra is készíthetnek. Ökonómiával kell hasznosítanunk mindezt, példát kell adnunk, hogy az a szabad idő kapcsán a jövőben létrejövő lehetőségekkel kooperáljon. Válogassunk is, tanuljunk meg bírálni, bátran mellőzzük, tegyük próbára igényeinket. Ne hagyjunk fel a gondolkodással.

Mit csináljunk? Ez a kérdés gyakran az unalom kérdése. Adjuk vissza a rangját: legyen újra serkentő szó.

Zay László

Csak búzavirágcsokor

Nur ein Strauss Kornblumen.
Erzählungen aus Ungarn. (Hrsg. v. Zay, László.) Berlin, (1963), Union Verl.

Örömmel vesszük kezünkbe a Berlinből érkezett kis kötetet. Elbeszéléseivel magyarul ugyan már találkoztunk, bírálat tárgyai is voltak kisebb-nagyobb nyilvánosság előtt. De most, hogy így együtt olvassuk őket, s ráadásul németül, az öröm az első és legnagyobb éremelyről beszámolhatunk.

Mert irodalmunknak általában lényeges kérdése: mennyire tudunk kijutni Európába. S ha nagy öröm az, ha nagy költőink, íróink műveit látjuk egy-egy nagy nyelven megjelenni, bizony öröm az is, ha egy ilyen kis kötetnyi elbeszélés képvisel minket Európa előtt.

Mit is találunk ebben a kötetben? Mint alcíme is mutatja: elbeszélések Magyarországról. A szerzőket ismertető lapnyi terjedelmű összeállítás betűrendje *Karner Ágoston, Possonyi László, Szamosközi István, Vámos József, Várady Lajos, Zay László* nevét helyezi egy sorba. A két tucatnyi novella összeállítása *Zay László* munkája. Őt illeti az első dicséret a szerkesztés munkájáért. Az anyag, amelyből válogathattok, nyilván jóval nagyobb, mint amit kis kötetbe tudott fogadni. Nagyobb, mert többen is írtak hasonló tartalommal, s nagyobb, mert az írók, akiket szerepeltet, más írásaikkal is bejuthattak volna a kötetbe. Dicséret illeti a szerkesztést, mert el tudta kerülni azt, amit nem minden antológiának sikerül: az anyag nem szóródik szét. Határozott *verete* van a kötetnek, annak ellenére, hogy az írókat semmiképpen nem lehet azzal vádolni, hogy nincsenek eredeti vonásaik, önálló színeik.

Mi ez a határozott veret? Külön érdekessége, hogy nem a hagyományosan értett „egyházias”, vagy helyesebben kánaáni nyelv. Nem hemzsegnek benne teológiai vagy egyházi szakkifejezések, nincs kegyes zsargon. A cím ugyan nem mondja, hogy az összegyűjtött novellák a mai Magyarország üdvözetét hozzák, mégis, a kötet olvasása egészen világossá teszi ezt.

Ha pozitíve akarjuk a kötet novelláinak azonosságát meghatározni, szintén nem állunk nehéz feladat előtt. Szinte mindegyikben megtaláljuk a vívódó-küszködő embert, aki előbbre szeretne jutni, jobb életet, jobb körülményeket akar teremteni maga körül. Vívódása nem öncélú marcangolása sajátmagának; kifelé fordul, a közösséget nem veszíti el maga elől, a saját céljain kívül mások céljai, sőt: a *közösség, társadalom* tör be az életébe. (Persze, nem ilyen dogmatikusan, mint ahogy ennek a kritikának mondatai kénytelenségből keresik a megállapítható közös vonásokat.)

Ez a vívódó-küszködő ember talán két vonalon vívódik a kötet hőseiben. Az *egyik vonal a kis világ* a mikrokozmosz újratemtése, kiigazítása. Legjobban sikerültek ebben a típusban azok a novellák, amelyek a vidéki élet, a vidéki ember átalakulását tükrözik. Érdekes, hogy ezen a téren éppen az idősebb írók elbeszélései sikerültek igen jól. *Szamosközi István* nyitó elbeszélése biztosan népszerű lesz (*Es dämmert über dem Pfarrhaus*), s a német olvasó, ha talán nem ismeri nevét, meglepődve fogja olvasni a kötet végén, hogy ez a friss, vidámhangú író püspöki székhének gondjai között alkotja derűs, optimistai elbeszéléseit. A kérdéseknek látszólag a felszínén mozog, de világosan érezhetők azok

a mélységek, amelyek fölött lebeg, különösen az *Imre Sorbán und der Arzt* címűre mondhatjuk ezt. Nem csak az egyéni élet kerül krízisbe: a krízis ott van az egyén társadalomba kapcsolódásán is. A penicillin megérkezik a beteghez, de más igazításra, más gyógyulásra is szükség van, a közösségi életben a szövetkezethez való negatív viszonyulás éppoly betegséget jelenthet, mint a negyvenfokos láz a tanyán szenvedő Imrusnál. S nemcsak Imrusnak, hanem apjának is, „gyógyulásra” van szükségük. De — és éppen ez a jó — ezt már mi állapítjuk meg, Szamosközi István nagyszerűen húz át az érintett problémák mélységei fölött, az olvasóra hagyva, hogy kénytelen legyen saját maga megküzdeni a kérdésekkel. S bizonyára nem csak azokkal, amelyek itt előkerülnek, hanem általában mindazokkal a kérdésekkel, amelyet az élet felvetet.

Az ő hangja mellé Várady Lajos egyik novelláját számíthatjuk (*Prarrerwahl*). Kár, hogy tőle csak két írás szerepel; talán akadt volna más alkalmas is.

De ehhez a hanghoz fiataljaink közül is akad író. *Karner Ágoston* nevét nemegyszer olvashatjuk novella alatt. „Nagy” elbeszélése, a *Dülöúton*, amely több helyen kapott már nyomdafestéket. *Auf dem Felweg* címmel köszönt ránk. Azok az évek, amelyeket Karner Ágoston vidéken töltött s éppen a szövetkezeti átalakulás idején, nem múltak el nyomtalanul fölötte. Nemcsak egyszerű figyelője, hanem átgondolója is volt a társadalmi élet maga körül tapasztalt átalakulásának s megfigyelte az embereket s vívódásaikat. Ez a novella épp az ellenkezője a Sorbán Imrusról szólónak, de éppen az ellentét teszi indokolttá, hogy más hangvételével helyet kapjon a kötetben. Itt a probléma legmélye látszik, s a mondatok sokkal mélyebben izza-

nak, mint az első pillanatra föltűnik. Ugyanez a vívódás, az előbbrejutás vágyának ez a megszüntethetetlen követelése a magja másik írásának is (*Nur ein Strauss Kornblumen*), amely címadójaává vált a kötetnek. A búzavirágkoszorú, amelyet elvisz a városba induló fiatal, az oltárról visszontlátva életváltoztató, irányító szerepet kap. Pedig „csak” búzavirágkoszorú. Merész, ahogyan a téma felvetődik. De a megoldás kikerüli a veszélyeket. A búzavirág nem válik valami fétissé, csak emlékeztet arra, ami éppen az ember legmélyén van: arra a sok élményre, amelyet nevelésében kapott, arra a humanitásra, amelyre törekednie kell, s a hűség, odaadás, szeretet tényére, amelynek egyik kifejezője (*nem fétis*), maga búzavirág is.

Másik hangvételű jelentenek azok az elbeszélések, amelyekben *világméretűbb* kérdések vetődnek föl. *Zay László* nevét ebben a vonatkozásban kell följegyeznünk. Manapság inkább filmkritikáiból és olykor vezércikkéből ismerjük; elbeszélései hangvétele méltó más műfajú írásaihoz. Különösen két történelmi tárgyú írása emelkedik ki: a *Wittenberg... 1517* és a Schweitzer Albertet bemutató (*Der Doktor legt die Prüfung ab*). Ez a történelmi érdeklődésű hang a kötet többi elbeszéléséhez képest feltétlenül többet: a többiek inkább társadalmi alapállásával szemben érdekesebb, itt-ott alaposabb is igényel. Persze épp a *Wittenberg* mutatja, hogy nem patétikus kalapácsütéseket hallunk, hanem itt is egyszerű emberek egyszerű, de világot formáló vívódását. Nem belemelegül a történelembe, hanem a történelmen mutatja, hogy az valóban az élet tanítómestere azoknak, akik tanulni akarnak. Éppen az ő saját hangja mutatja, hogy szerkesztésében mennyire tágkeblű, mennyire nem kívánja azt, hogy az ő képére és hasonlatosságára

készült írással álljanak munkatársai sorompóba. S ez is nagy dolog: nem minden szerkesztőről lehet elmondani.

Ugyanebbe a második hangvétele tartozik még *Várady Lajos* másik elbeszélése (*Acht Uhr fünfzehn...*), amelyet témája, a Hirosimára dobott atombomba tesz érdekessé. Elbeszélő írásai közül messze kimagaslik ez a kis írása; terjedelméhez képest — a legrövidebbek közé tartozik — nem hanyagolható el jelentősége. Éppen azt dokumentálja, hogy a világtörténelemnek ez a szegyenfoltja minket is érint, mégpedig mélyről, pozitívan.

Vámos József: Ich liebe den weissen Christus nicht c. írása csatlakozik még az előbbiekhöz. Szintén széles látás jellemzi. Látszik, hogy többet is írhatott volna a kérdésről; tömörsége és a tömörség fegyelme a fő erénye ennek az írásnak. Többi elbeszélése is jórészt ebbe a témakörbe csatlakozik. Ha irányítani szabad őt, ezt az epigrammaszerű, egy-egy hangulatot kihasználó műfajt ajánlhatnánk. A fényképhez írt levél például új és jó szint jelent; biztosan adódik más alkalom, más mód ilyen rövid frappáns írás alkotására.

Legnagyobb gondot *Possonyi László* értékelése jelenti. Ő a legidősebb író s ha utójára szólnunk róla, az csak azért van, mert egyedül képviseli a kötetben a katolikus írókat. Nehéz ezért önállóan elemezni, hiszen a bírálat nemcsak őt éri, hanem azokat a „színeket” is, amelyekben kiáll a porondra. A szerzők ismertetése odakint is fölhívja majd rá a figyelmet, s lesznek, akik akár kíváncsiságból, akár azért, mert maguk is katolikusok, kétszeres figyelemmel olvassák. Bizonyos, hogy meditatív-morális hangja föltétlenül sajátos szint jelent és megkülönbözteti a

kötet többi írójától. Elbeszéléseinek nyugodt, kiegyensúlyozott, a legjobb értelemben tervszerűnek mondható áradása magával sodorja az olvasót. Kérdés, hogy indokolt volt-e egyedül őt kiválasztani a katolikus írók közül. A protestáns hang gazdagon árnyalt bemutatása mellett az ő hangja egyedül képviseli a katolikus írógárdát. A kötet olvasói rajta fogják lemérni a magyarországi katolikus egyházat. Nyitva marad a kérdés, hogy nincsen-e szükség gazdagabb árnyalásra. De ez nem *Possonyi László* ellen szól, négy írása bennmarad az olvasók szívében!

Íme, a kötet. Megismerteti Magyarországot egy kis színfoltját, az egyházi szépirodalmat. Közelebb hoz két népet éppen a megismerés eszközével. De közelebb hoz különböző felekezeti embereket is, hiszen most felekezeti viták helyett elbeszélések hangjával éppen azt keresik, ami közös, amit el lehet mondani együtt, egy csokorba kötve. S ez a törekvés általánosítható. Keresi ez a kis gárda, *ami közös*: két nép között, amit mi elmondhatunk úgy, hogy Németországban is meghallják. *Ami közös*: felekezetek között, úgy hogy különböző felekezetek emberei együtt beszéljenek meg, egy kötetbe összeszerkesztve. *Ami közös*: az egyház és a nemegyház között, úgy, hogy amit elmond az egyház, bátran elolvashassa nem-egyházi ember is. Azon kell törekednünk, hogy összefogjunk azokkal, akik együtt vannak velünk abban, hogy ez a világ előbbre jusson.

Ezért illeti köszönet a kiadót is. Ilyen kötet kiadása, ráadásul ilyen szép köntösben mindig kockázat. De ezt a kockázatot mégis vállalni kell. Biztosan jól tudják ezt a német barátaink s ezért adták ki a németre fordított magyar szót. Bárcsak a további közeledés eszköze lehetne!

Drenyovszky János

Tabu ellen

Egy tabu ellen kel harcra Carl Amery legújabb könyvében (Carl Amery: Die Kapitulation oder Deutscher Katholizismus heute, Rowohlt-Verlag, 1963. Reinbeck bei Hamburg.) Talán éppen a legérzékenyebb tabut érinti: a nyugati egyházaknak a társadalommal való összeszövődését, közelebbről a nyugat-németországi római katolicizmusnak az ottani polgári társadalommal való véd- és dacszövetségét. Ez a szövetség — állapítja meg Amery — végetes az egyháza. Mert benne az egyház kapitulált a környezetet, a millió — Amery könyvének főfogalma — előtt, feladta küldetését, elárulta a reábízott üzenetet, az evangéliumot.

A téma olyan fontos és izgalmas, hogy érdemes vele egy rövid könyvismertetés keretein túlmenően is foglalkoznunk. Mert a felől nem lehetünk kétségekben, hogy — jóllehet Amery mindig csak a római egyházzal s németországi vonatkozásban beszél — ez a kísértés a protestáns egyházakat is fenyegetheti, sőt jelei vannak, hogy — éppen Nyugat-Németországban — némely protestáns egyházi körök és vezetők már is áldozatul estek ennek a kísértésnek. Ezért Amery bátor fejtegetéseit a nemrómai keresztyéneknek is a „tua res agitur cum paries proximus ardet” megszívlelésével kell olvasni.

Amery előjáróban felveti a kérdést: hogyan érthető az a paradox jelenség, hogy a nyugat-németországi katolicizmus a társadalmi, állami, kulturális életben kétségkívül uralkodó pozíciót foglal el — észlelhető ez pl. a törvényhozásban, az iskolapolitikában, állások betöltésénél stb. — ugyanakkor a vallásosság, a templomlátogatás ismét nyilvánvalóan süllyed, a papság kvantitatív és kvalitatív tekintetben egyaránt sok kívánnivalót hagy maga után? Másszóval: az egyház közéleti, politikai súlyának növekedésével egyenes arányban van belső megüresedése, lelki megerőtlenedése.

Ez az ellentmondás valójában csak látszólagos. Mert az egyház külső hatalmának növekedésével törvényszerűen együtt jár belső megromlása. A történelem számos példát ad erre. Nyugat-Németországban azonban ennek van egy sajátos oka is, és ez az ún. — Amery által így nevezett — „milliókatolicizmus”. A nyugat-németországi katolicizmus millióje, vagyis a társadalmi háttere: kispolgárság. Ez a — történetileg végét járó, hatalmához azonban éppen ezért görcsösen ragaszkodó — társadalmi osztály elhatározó módon befolyásolja szemléletmódjával, életformájával az egész közéletet. Mellesleg: ez az osztály volt a hitleri rendszer leghűségesebb támasza is. Ez a millió, társadalmi környezet minden körülmények között fenn akarja tartani a status quot. Írtózik minden változástól. Ebben a törekvésében fel akarja használni az egyházat is. Az egyház viszont meg akarja tartani régi — pontosabban 1945 után visszanyert, sőt kibővített — pozícióit. Ez az érdekközösség vezetett a kettő, a millió és a katolicizmus érdekszövetségéhez. S ez a szövetség a legnagyobb akadálya annak, hogy az egyház igazi önmagára eszméljen, valódi küldetését, feladatát betöltse.

E kispolgári szemlélet morálkódexének summája a „tisztesség” képze. Pontosság, szorgalom, megbízhatóság az értéklistáján legfelül álló hivatalnok-erények. Ezek azonban csak formális képzetek, a tartalom indifferens. Lehet valaki pl. pontos a lelkészi hivatalban. — és egy

Gestapo-kínzókamrában. E szemlélet „szentsége” a magántulajdon; ezért irtózik mindentől, aminek forradalom-szaga van, ami megváltoztathatná a „fennálló társadalmi rendet”, vagyis veszélyeztethetné a status quot, tehát a hatalmon levők érdekeit.

Ez a milliőkatalicizmus, vagyis a katolikus kispolgári tömeg, 1933-ban szabadtóként köszöntötte a Vezért, akiben a status quo fenntartásának biztosítékát látta — sőt akitől az 1918 előtti állapotok, tehát a vilhelminus korszak helyzetének visszaállítását remélte. Sajnos, vezetői a papság és az akadémikusok (egyetemi végzettségűek) zöme éppen ebben az irányban vezették őket. A legfőbb egyházi vezetőség által megkötött konkordátum a hitleri állammal jó lelkiismeretet adott: a millióknak ahhoz, hogy a rendszert fenntartás nélkül támogassa. Amely azonban úgy véli, hogy e tömeg — ha arra került volna a sor —, még vezetői ellenére is így döntött volna. Erre azonban, tudjuk, nem került sor.

A hitleri államban az egyház legfőbb gondja volt — miután, persze későn, felismerte annak egyházellenes tendenciáit —, hogy átvészelje a nehéz időt. Ez az önmentési akció azonban teljesen csődöt mondott. Hiába igyekeztek az egyházi vezetők, püspöki kar stb. a maguk részéről kínos pontossággal megtartani a konkordátumot, hiába biztosították lojalitásukról a náci hatóságokat. Csak néhanapján — de mindig a konkordátum keretein belül — emeltek szót a legkirívóbb gaztettek ellen, így pl. Faulhaber érsek a gyógyíthatatlan betegek kiirtása ellen. Egyébként mindent, ami a konkordátum keretein kívül esett „leírtak”, így pl. a zsidókat, szocialistákat stb. Ez a megalkuvó magatartás azonban mit sem használt. Hitler lépésről lépésre szorította vissza a hátráló egyházat.

Azokat a keveseket, akik a lelkiismeretük kényszerére és hitük indításából ellenállást kíséreltek meg a náci rémuralommal szemben az egyház magára hagyta. Sőt ezeket az egyéni ellenállás akciókat el is ítélte, mert mindent el akart kerülni, ami a keservesen összetakolt egyház—állami jóviszonyt megromlathatta volna.

A második világháború kitörése új szint hozott az egyébként is bonyolult képbe. A német katalicizmus sietett hazafiasságát igazolni és áldását adta a „nemzet önvédelmi harcára”. Vagyis lényegileg folytatta eddigi politikáját, amely persze mély teológiai gyökerekből — ti. súlyos teológiai tévedésekből —, táplálkozott: a háborút magától értetődőnek tartották s az állampolgárok háborús kötelességteljesítését legfőbb erénynek, meg sem gondolva, hogy miféle háborúról is van voltaképpen szó: Hitler rablóhadjárataról, melynek végső célja az egész világ fasiszta leigázása. A hitleri államvezetés magától értetődően vette tudomásul az egyházi támogatást, a horda pedig cinikusan tört céljai felé, melyek között persze ott szerepelt az egyház likvidálása is.

Az egyház már csak azért is támogatta a náci hadviselést, mert a győzelemtől kettős eredményt várt: egyfelől a mindennél jobban gyűlölt „ateista bolsevizmus” megsemmisítését, másfelől jó szolgálataij fejében enyhítéseket, könnyítéseket a náci kormányzattól, már a háború alatt is. Jól tudjuk, hogy e reményésekben keservesen csalódnia kellett. A sovíniszta „hazafiasság”, vagyis nacionalizmus és bigott anti-kommunizmus szent szövetségét hiába kísérte egyházi áldás. Mindez talán a legélesebb megvilágításban a tábori lelkészet intézményében

volt szemlélfelhető, amely egyre inkább dekorációmá süllyedt. Ennek egyik súlyos következménye az egyházi ígehírdetés messzemenő hitelvesztése volt azok előtt, akik valamennyire megőrizték józanságukat és erkölcsi ítélfelőképességüket.

Az elvesztett háború s a náci rendszer csúfos összeomlása után mindenki sietett önmagát igazolni s a felelősséget a történetekért másokra hárítani. A nyugati győztesek nagy hanggal megindult tisztogatósa álnácitlanításba fulladt, amelynek során a hálóban a kis halak akadtak fenn, a magyok viszont megúszták a felelősségre vonást s nem sok idő múlva ismét a felszínen úsztak a restauráció hullámain (Globke, Oberländer stb.). Amery etikai szemponból nem tudná igazolni, de politikai okból kénytelen sajnálni a „hosszú kések éjszakájának” elmáradását, mert akkor, közvetlenül a háború után, s a szörnyűségek napvilágra jöttékor valóban általános volt a felháborodás a náci vezetők ellen. Igazságtétel és megújulás, komoly bűnbánat és alapoktól elinduló újrakezdés helyett — restauráció jött. S ennek a restaurációnak a római egyház volt egyik legfőbb támasza, pontosabban a milliókatolizmus. A jelszó: vessünk fátylat a történetekre — annak érdekében, hogy ha már Hitlerrel nem sikerült, akkor most Adenauerrel evezzünk vissza az 1914. előtti „aranykorszak” békés vizeire, ahol az uralkodó osztályok az egyház áldásával és közreműködésével élvezhetik — a profitot. Az új bort tehát ismét régi tömlőkbe öntötték, állapítja meg keserűen Amery, hozzátéve: s az a bor sem volt valami nagyon új.

A márka stabilizációja (1948) létrehozta a mai nyugatnémet kapitalista társadalmat, s a milliókatolizmus pártja a CDU/CSU gondoskodik arról, hogy semmi se változzék. Az egyház és hívei között is a do ut des elve alapján alakul ki a viszony: a hívek bőségesen fizetnek egyházi adót, az egyházi szervezet viszont kiszolgálja őket mindazokkal a szertartásokkal, amiket igényelnek. Azokkal szemben, akik ellenvéleményt jelenténe nek be — pl. H. Böll, Dirks és más írók, művészek, a katolikus értelmiség elitje — a millió erőszakosan lép fel; nem tűri a nonkonformizmust, s maga akarja meghatározni, hogy mi a katolikus.

Az egyház nem teljesíti próféfai hivatását a millióval szemben — hiszen függ tőle. A millió begubózik önmagában és elzárkózik a világ problémái elől — a német határokon vége a világnak. A bonni állam létre sem jöhetett volna e nélkül a milliókatolizmus nélkül, s ma is abból él, hogy a protestantizmus nagy tömegei a másik német államban élnek s így az erőviszonyok most a bonni államnak kedveznek (kb. 55% a lakosságnak katolikus). A „keresztény pártok” (CDU/CSU) végzetesen összeszövődtek a monopolkapitalizmussal — szükségük van egymásra. Ezért az egyház sietett áldását adni az újralfegyverkezésre, sőt az atomfegyverkezésre is. Innen van, hogy ha valaki pl. Mária szeplőtelen fogantatásának dogmáját bírálja, legfeljebb barátságos kioktatásban részesül — ha azonban pl. az atomfegyverkezés ellen emel szót, a millió felszisszen és hallatlanul idegesen reagál!

A könyvhöz H. Böll írt utószót. Megrendítő írás. Mint Amery könyve maga is. Olvasni kellene minél többünknek — és gondolkodni a felvetett kérdéseken.

G. Gy.

Az igehirdető műhelye

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI 2. VASÁRNAP

Zsidókhoz írt levél 3,1—8

MEDITÁCIÓ

Az apostol kifejezetten a gyülekezet tagjaihoz, mint a mennyei elhívás részeseihez szól. Testvéreknek nevezi őket. A levélben itt először! Arra bízta, hogy figyeljenek Jézusra. Bacsányi János versének (A franciaországi változásokra, 1789-ben) utolsó sorai jutnak eszünkbe: „Vigyázo szemetek Párisra vessétek!”

Jézus vallásunk — helyesebben: hitünk, vagy hitvallásunk — főpapja. A zsidó-keresztény gyülekezet számára izgató kérdés volt, hogy Isten hűségese tanúj közül ki fontosabb: Mózes, vagy Jézus?

Mózes: tekintély volt az egész nép előtt. Vezető, közbenjáró, törvényadó egyszemélyben. Idős korban halt meg, s a nép 30 napig gyászolta. Jézus: szegény emberek gyermeke. Volt, aki szerette, de szép számmal akadtak ellenségei. Fiatalon feszítették keresztre, elítélték társaságában. S a közhiedelem szerint, azokat, akik fiatalon haltak meg, Isten vetette el magától.

Mózes hűsége példás volt, mondja a levél írója, de — szolgahűség! Jézus hűsége azonban gyermeki hűség! Ő jobban ismeri az Atyát, mert Fiú. Isten megdicsőítette őt, s mindent néki adott át. A „ház” építőjévé tette. Mózes viszont csak „házi szolga”. Hozzá tartozik voltaképpen a „házhoz”. Jézus pedig a „ház” felett áll. Persze, amikor az Otestamentum népe a házról beszélt, nemcsak a négy falra gondolt, hanem gyermekeire, családjára, népére és gyülekezetére. Itt mindenütt vele van Mózes, mint a ház: család, nép, gyülekezet tagja. Képiesen: Mózes csak a ház bensejét ismeri. Jézus azonban az egész házat, sőt annak átfogó tervét. Nem kétséges hát a döntés: Jézus nagyobb, mint Mózes. Réá kell figyelni! Az Ő hívó szavára kell hallgatni. Jézus szava ezért engedelmeséget kíván, hűségese, önkéntes, boldog engedelmeséget. Kedvetlen, zúgolódó tagokra nincsen szükség. Ha nem bízunk Benne, s elvetjük az engedelmeséget, a házon kívül maradunk. Izrael esete intő példa erre.

(Mózes helyére a mai gyülekezet talán Luthert, Kálvint stb. teszi, a hitbéli tanítómestereket. Ők jó példaképek. De Isten szolgálói és nem homályosíthatják el a Fiút. Nem ők üdvözítenek. Csupán Jézus hívása. Jézus hívó szavával épül az egyház. Ne vessük el a hívó szót! Akiket pedig Jézus elhívott, legyenek maguk is hűek mindenben.)

VÁZLATOK

A) *Épül a ház!*

Általános tapasztalat, hogy a megszólaló ige hívására sokszor bezárul a szív, megkeményedik. Néhány mondatban tárjuk fel ezt a lehe-

tőséget. De mivel ma igénkben pozitívumról van szó: Krisztuséi vagy-tok! — a lényeges az, hogy a megszólaló ige által épül a ház.

a) Van építője: a hűséges Krisztus,

b) Van építő anyag: szent atyafiak,

c) Van építő eszköz: a reménység dicsősége, a hit bizonyossága.

B) A szentháromság ünnepe utáni vasárnapok üzenete általában a hit vonalán fut. Így ez az ige is a hitre figyelmeztet: Vigyázatok, a hitet el lehet veszíteni! Eppen ezért kell, hogy érdekeljen: miként tartatjuk meg?

a) Ha a Krisztusra nézünk,

b) Ha a Léleknek engedünk. (Ige),

c) Ha szolgálatunkat hűségesen végezzük.

C) *Keresztyén házirend.*

a) Figyeljete Krisztusra!

b) Tartásotok meg a bizodalom reménységét!

c) Meg ne keményítsetek szíveteket!

D) *Egyház vagyunk.*

a) Két pólus van: Krisztus és a hívek. Ez történetileg: ótestamentum—újtestamentum, Mózes és Krisztus. Magyar vonatkozásban: a nép keresztsége István idejében erőszakkal történt — konfirmációja a reformáció volt. Azóta sokszor kísért a „kikonfirmálás” szomorú gondolata.

b) Az egyház Ura munkában van.

1. Hűséges a maga háza felett.

2. Szava nem némult el, hallatja ma is.

c) Az egyház népének feladata:

1. Krisztusra figyelés („Vigyázo szemetek...”)

A keresztyén példakép nem a magabiztos, hanem a Krisztusban biztos ember.

2. Bizodalom és reménység megőrzése. (Pál Silással a börtönben is énekel.)

3. Az Ige megtartása. A gyermek fejlődésében többször megy dac-korszakon keresztül. Volt ilyen az egyház történetében is. Intés: meg ne keményítsd szíved!

E) Életünket a bizalmatlanság teszi tönkre. Nem bízunk meg a másik emberben. Mindent ellenőrizni, mindent biztosítani szeretnénk. A használati tárgyakat, gépeket kipróbáljuk, mert nem bízunk bennük. Istennel szemben is ilyen bizalmatlanok vagyunk. Pedig Ő velünk szemben nem ilyen. Ő nem „próbál ki” előbb, hanem egyszerűen — elhív. Hallatja szavát. Ezért félre minden bizalmatlansággal! Csak a hűségnek van helye!

a) Istenre rábízhatjuk magunkat. Jó építőmester Krisztus. A jeruzsálemi Sír-templom már évek óta veszélyes helyzetben volt. 1927 óta vas állvány biztosította az épületet. De nemrég megállapították, hogy a templom fundamentuma egy szilárd szikla. Lehet restaurálni, jó az alap! (Ev. Élet 1963. febr. 15.) Életünk temploma megállhat — alapja a hívó szó sziklája. Más minden: szerencse, babona stb. ingadozó nagyon.

b) Bízunk rá ma is magunkat Istenre. Nincs perfekcionizmus. A bizodalmat mindvégig meg kell tartani. S ez csak úgy lehetséges, ha jól halljuk az ígét: hálás és hűséges szívvel.

Pesti egyházmegye homiletikai munkaközössége

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI 3. VASÁRNAP

I. Korinthus 1,27—31

A TEXTUS FELE

a) Az e vasárnapi textus az előzőhöz is kapcsolható, ha a 26. verset is hozzávesszük.

Az *elhívás* nem a múlt lezárása, hanem olyasmi, ami meghatározza mind a mai napig helyzetünket. Kizárólag Isten cselekedete. A *test* (29 v.) (szarkasz) az emberi valóság minősítése. Benne az Istentől elfordult ember áll előttünk.

Igazságul (dikaiosüné). Jobban érthető, ha arra gondolunk, hogy a görög szó gyökere — diké — a jog. Aki a diké szerint él, az felel meg annak a követelménynek, hogy dikaios. Igaz tehát az az ember, aki megfelel valami normának, bizonyos szabványnak. Ellentéte az adikos. A gonosz, a szabvánnyal ellentétes, aki a törvény hatálya alól kivonja magát. Jézusban érvényesül tehát Isten végső dikéje. Isten igazsága így a kegyelem!

b) A keresztről szóló egyszerű igehirdetés nyomán lettek keresztyének a korinthusiak. Gyülekezeti életük hamar felvirágzott, sokszínű lett. Az egyik elragadtatásából a másikba estek, filozófálgatni kezdtek, aszkézist gyakoroltak, s valamiféle magasabb keresztyénségre törtek. S a kikötő negyedben „elitnek” érezték magukat. Pedig a világ „elitje” Krisztust keresztre juttatta. A kereszt alatt a farizeusok élcsapata, a római államszervezet exponensei állottak, s ott fenn egy gyenge, szenvedő, kínlódó ember, aki Isten Fiaaként halt meg. A megfeszített — Isten. Ez ellentmond az értelemnek.

Ezzel azonban kiderült az, hogy a Krisztusban megjelent Istenhez nincs emberileg járható út. Jézushoz csak az önmagunk értékéről való lemondással lehet eljutni. Ez viszont magunktól nem megy. Ehhez Isten megmozdító közbenyúlására van szükség. A kezdő lépés tehát nem az ember lépése, hanem Isten hívása. Az elhívottak megtapasztalják Isten megújító erejét. Pál erre emlékezteti a korinthusiakat: ti nem voltatok „elit”-társaság. Titeket Isten hívott el. Miként a semmiket. Üres kézzel állottatok Isten elé, hogy előtte senki se dicsekedhessenék. Am Isten mégsem hagyta őket üres kézzel. Krisztusban vannak, s Isten teljes gazdagsága az övék. Nem „elit”-emberek, mert az ilyen önmagáéból él. A keresztyének pedig Krisztus teljességéből élnek.

VÁZLATOK

A) Ismerd meg magadat!

Bevezetésben visszatekintünk az előző vasárnapra. Hívásról van itt is szó. Kik azok, akiket megragadott az ige? Ismerjük-e magunkat, s tudjuk-e, hogy elhívottak vagyunk?

a) Honnét hivattunk el? (27—28. v.) Az Isten nélküliségből az Isten-nel való közösségbe.

- b) Hogyan jutottunk ide? Isten munkája révén (30. v.). Eljött megmutatta magát és meggyőzött bennünket: Jézus Krisztusban vagyunk.
- c) Miért tette ezt? Hogy dicsekedő emberek legyünk, de ne úgy, ahogy szoktuk, hanem minden élethelyzetben (28. v.) Istent dicsérők.

B) Isten elhívottai.

Az életadta különbségekből származik az öndicséret: „Ki vagyok én?!” (v. ö. Kain—Ábel.)

- a) Isten kihív ebből, hogy elnémita a hamis dicsekedést.
- b) Isten kihív, hogy nekünk ajándékozza a Krisztusban adott bölcsességet, igazságot, szentséget és váltságot.
- c) Isten kihív, hogy a Krisztusban kapott ajándékokkal szolgáljunk az embereknek, azaz így éljünk Istent dicsőítő életet. (Máté 5,16)

C) Krisztusban.

Bevezetés: természetes dolog, hogy keresztyénnek lenni = Krisztusban hinni. De nem természetes, hogy = Krisztusban élni! Pedig a kettő összefügg. Krisztus először Máriában öltött testet. Másodszor és harmadszor: mibennünk akar testet ölteni. Mit jelent a Krisztusban való élet? Az apostol ezt mondja: úgy élni Krisztussal, mint békességgel, igazsággal stb.

Édesapánktól, ha messziről hazajött, azt kérdezhettük: Mit hoztál? Mosolyogva válaszolt: Csak magamat! De utóbb mindig kiderült, hogy volt valami a zsebében, vagy táskájában ajándékként. Krisztussal is így kapunk még sokféle más ajándékot is:

- a) bölcsességet. Isten szerint való látást, eligazodást.
- b) igazságot. Van már norma, ami szerint élni lehet.
- c) szentséget. Nagy dolog tudni, hogy Istennel vagyok közösségben.
- d) váltságot. Kész a hely is a célban!

Az ilyen Krisztusban való élet dicsekedés: Isten dicsőítése.

Pesti egyházmegye homiletikai munkaközössége

AMINT KRISZTUS KÖZBENJÁR ÉRTÜNK...

Pál apostolnak Filemonhoz írt levele az Újszövetség legrövidebb írása. Ritkán kerül szószékre ez a levél, éppen azért érdemes tüzetesen foglalkoznunk vele.

Történelmi kérdések

1. A levél helyét és idejét nem lehet könnyen rekonstruálni. Kiindulási pontul Pál apostolnak az a megjegyzése szolgál, hogy fogságból írja levelét (1, 9, 10, 13, 23). Arra nézve nincs egyhangúság az írásmagyarázók között, hogy ez a fogság melyik városban volt, Rómában, vagy Cézáreában vagy Efezusban. Ezt a kérdést jobban megközelíthetjük, ha először a levél címzettjének lakóhelyével foglalkozunk. Kol. 4,9 szerint Onézimus, Filemon szökött rabszolgája, a kolosséi gyülekezet tagja, a Filemon levélben szereplő Arhippus (Kol. 4,17) és Pál apostol társa, Epafrás (Kol. 1,7) (4,12) szintén a kolosséi gyülekezet tagjai, illetve vezetői között szerepelnek. Ezek alapján megalapozottan tehető fel, hogy Filemon is Kolossében lakik.

A levélből kitűnik, hogy Filemon gazdag ember lehetett, akinek szökött rabszolgája, Onézimus a fogoly Pálhoz menekült, s tőle kért közbenjárást.

Gyakran szokták feltételezni, hogy Onézimust rendőrségi őrző fogta el, s vitte ugyanabba a börtönbe, ahol Pál apostol volt bezárva. Ez azonban nem valószínű, mert ebben az esetben nem küldhette volna Pál apostol Onézimust Filemonhoz, hanem a római jog szerint adták volna át a hatóságok a szökött rabszolgát tulajdonosának.

Sokkal valószínűbb, hogy az urát megkárosító Onézimus (11,18) magától kérte Pál apostolt arra, hogy járjon közben ügyében. Ha ez így van, akkor közelebb jutunk ahhoz a problémához, hol tartózkodik a fogoly Pál? Az apostol kilátásba helyezte, hogy szállásra lesz szüksége Filemonnál, tehát rövidesen meglátogatja. Ebből az következik, hogy nem nagy távolságról van szó, valószínűleg a szomszéd nagyvárosban, Efezusban van az apostol, onnan írja a levelet.

A római fogság feltételezésének ellentmond az a tény, hogy Rómában külön rendőrség vadászta a szökött rabszolgákat, az odamenekülő nagy száma miatt. Itt nehezen úszta volna meg Onézimus szökésének ügyét. A távoli Rómából nehezebben ígérhette az apostol közeli útját Kolosséba.

2. Ezeken a konkrét történelmi problémákon túl van azonban nagyobb távlatú egyháztörténelmi kérdés is.

A Filemonhoz írt levél nemcsak rövidségével tűnik fel, hanem azzal is, hogy ez az egyetlen újszövetségi levél, amely nem gyülekezetnek, hanem egyetlen személynek szól. Bár említi a levél a Filemon házánál lévő gyülekezetet is, de ez sem változtat azon a tényen, hogy a levél egész tartalma Filemonnak szól. Ezért a levél hangja is magántermészetű.

Voltak, akik csodálták is, hogy a Filemonhoz írt levél bekerült az újszövetségi kánonba. Egyesek ezt azzal magyarázták, hogy a rabszolga-kérdésben adott apostoli megoldás miatt volt szüksége az ősegyháznak

erre a levélre, s a konkrét esetből általános érvényű eligazításra következtettek.

Sokkál inkább valószínű az, hogy azért került be a kánonba ez a levél, mert összefüggést láttak Jézus Krisztus érettünk való közbenjárása és Pál apostolnak Onézimusért való közbenjárása között. Az igaz keresztényen magatartás tükröződik ebben a levélben. Mennyi komolysággal, szeretettel, önmaga bevetésével jár közben Pál a szökött rabszolgáért, akit a kor jogrendje szerint igazságosan büntetne meg tulajdonosa. Igaza volt Luthernek, amikor ezt írta: „Ahogyan Krisztus érettünk jár közben az Atyánál, úgy cselekedett szent Pál Onézimus javára”.

Ebben kell keresnünk a Filemonhoz írt levél mai és egyben örök tartalmát.

Írásmagyarázat

4. vers

Az apostol 1 Tessz. 1,2-re emlékeztető hálaadással kezdi levelét, amint azt a gyülekezetekhez írt leveleknél is csinálta. Hálájának tárgya Filemon keresztényen volta. Mivel ez nem Filemon személyes érdeme, hanem Isten ajándéka; azért a hála az adományozó Isten felé fordul.

5.

Noha Pál apostol fogságban van, nincs egészen elszigetelve, kapcsolatban áll a gyülekezetekkel, értesülhetett arról, mennyire szereti Filemon Jézus Krisztust s ennek következményeként mindazokat, akik őbenne hisznek. A szeretet és a hit egyszerre szerepel, mint két elválaszthatatlan valóság, így fog ez a 7. és a 9. versben is szerepelni. A reménység, mint az apostoli kor gondolkodásmódjának harmadik tagja, itt hiányzik, mert a Filemonhoz írt levél nem utal a paruziára, a megváltás teljességének bekövetkeztére. Filemon szeretete hitből fakadó, ezért nem személyválogató, nem számító és nem önző szeretet — erre a továbbiak miatt kell hangsúlyt tenni — hanem minden szentre, azaz a Jézus Krisztusban való hitben megszenteltre egyaránt kiárad.

6.

Kereszténynek lenni sohasem jelent befejezett, kész állapotot, hanem mindig fejlődést, növekedést. Csak együtt, kéz a kézben, a Krisztusban hívők közösségében, az egyház együttesében lehet előbbre jutni a hitben és a szeretetben. A keresztényen ember nem élhet valami világtól elszakadt, vagy világ-ellenes Krisztus-misztikában, mert a Krisztussal való közössége világos látást ad neki, az erkölcsi jóra, cselekedetre serkenti a felebarát és a világ javát illetően.

7.

Mielőtt Pál apostol tulajdonképpeni kérésére rátérne, megállapítja, hogy Filemon konkrét eset kapcsán nagy segítséget jelentett a gyülekezetnek. Nincs szó arról, hogy ez miből állt, csak a hatását ismerjük Pál szavai alapján, valósággal felüdült, felfrissült, megvidámodott a gyülekezet tagjainak szíve. Filemon tehát tud kiemelkedő gesztust tenni a szeretet útján.

8.

Pál apostol innentől kezdve tér rá levelének tulajdonképpeni tárgyára. Kiemeli Filemonnal szemben apostoli jogát és hatalmát. Nem önző, nem számító emberi jog és hatalom ez, hanem az Istentől származó parancs elkötelezését jelenti. Isten nevével és az ő küldése alapján lép fel az apostol. Nem magát érvényesíti, nem „királykodik”, hanem a követ közvetítő, de mégis hatályos tisztében lép fel.

9.

Noha Pálnak módjában állna ezzel a kemény hanggal is fellépnie, mégsem ehhez az eszközhöz nyúl, hanem a szeretet hangján terjeszti elő kérés formájában azt, amit apostoli tekintélye és Krisztustól való megbízása alapján is megtehetne. Személyes szempontokra is hivatkozik. Kéri Filemont, vegye tekintetbe magas korát, öregember mivoltát. Aki itt kér, a Krisztusért visel fogságot, ha Krisztus drága Filemonnak, azt is megbecsüli, aki életét tette fel az ő ügyének szolgálatára. Akinek tehát jogában állna a hatalommal való szólás is, az itt alacsonyosságára, szerénységére, alázatosságára utal.

10.

Mindezt a lehetőségét Pál apostol nem a maga számára használja ki, nem a maga ügyében ír Filemonnak. Fogságának örömről ír, arról, hogy a sok szenvedés közben az a vigasztalás érte: tanúja lehetett a Jézus Krisztusban való hit újjászülő erejének, annak, hogyan tud egy ember megváltozni és megújulni. Az apostol a saját gyermekének nevezi azt, akiért sok tusakodással, imádsággal és evangéliumhirdetéssel fáradozott. Ugyanígy nevezte Timóteust is 1 Kor. 4,17 szerint. Az apostol az a közvetítő, akinek a buzgólkodása révén létrejött az új ember megszületése. Ez az ember: Onézimus, akit Filemon jól ismer, hiszen az ő szökött rabszolgájáról van szó.

11.

Az apostol nem szépítgeti a dolgot, nem mentetgeti Onézimust. Megírja és elismeri, hogy korábban Filemon számára „haszontalan” volt. Valószínűleg kárt is okozott, esetleg Filemon pénzéhez nyúlt, s azzal szökött meg. Ez azonban már a múlté. Most már Onézimus mind Pálnak, mind Filemonnak „nagyon hasznos”.

12.

Ezt az Onézimust küldi az apostol vissza Filemonhoz, noha magának az apostolnak is szüksége volna rá segítőtársként. A megtért és újjászületett Onézimus annyira közel jutott Pál apostolhoz, hogy a legnagyobbat mondja róla, mintha a saját szívét küldené Filemonhoz, úgy fogadja őt. Onézimus Pál apostol életének egy darabjává lett, a legszorosabban hozzá tartozik.

13.

Az evangéliumért fogságban lévő apostolnak szüksége lett volna Onézimus segítségére, hiszen eddig is értékes szolgálattal bizonyította be alkalmasságát. Méltányos lenne, hogy az apostol segítséget kapjon élete nehéz szakaszában. Erre a segítségnyújtásra maga Filemon is kötelezett lenne, hiszen minden igazi keresztyéntől el lehet várni, hogy készséggel

ajánlja fel szolgálatait az evangélium érdekében. Onézimus Filemont helyettesítette ebben a szolgálatban, mint ahogy Epafroditus a filippibelieket képviselte Pál apostolnál (Fil. 2,30).

14.

Azonban Pál nem akar semmit sem cselekedni Filemon nélkül. Ezért nem tartja magánál Onézimust, ezért küldi vissza Filemonhoz. Ha magánál tartotta volna, ezzel kényszert gyakorolt volna Filemonnal szemben, így azonban lehetőséget biztosít számára, hogy önként, hitből, saját elhatározásából cselekedjék jót. Csak annak van erkölcsi értéke, ha valaki önszántából cselekszik felebarátja javára. Filemontól függ, mit választ ebben az esetben.

15.

Az apostol nem fogalmaz a korabeli rabszolgatartó jogrend szabályai szerint. A klasszikus római jog szerint a rabszolga nem számított embernek, hanem tárgy volt, mint a háziállat. Teljesen ura és tulajdonosa hatalmában volt, annak vagyonát képezte, kívül állt minden embernek kijáró jogon és védelmen. Pál apostol azonban nem ennek a jognak a kategóriái között gondolkodik. Nem ír a rabszolga szökéséről, amely egyébként Rómában olyan főbenjáró bűn volt, hogy a szökött rabszolga homlokára izzó vassal bélyegeket sütöttek, hogy egyrészt elretentsék a többit, másrészt megbélyegezzék a tettest. De gyakori volt a szökött rabszolga keresztre feszítése, vagy cirkuszi gladiatori szerepre kárhoztatása is. Az apostol arról ír, hogy Onézimus „megvált”, „eltávozott” Filemontól, nem használja a „szökés” fogalmát. Egyébként a szökött rabszolga rejtegetőjét vagy támogatóját is büntetés érte. Pál apostol arról ír, hogy most már egészen más viszony jön létre Filemon és Onézimus között.

16.

Onézimus más emberként tér vissza. Itt jön a rabszolgatartó társadalomban hallatlan kijelentés: Onézimus már nem rabszolga többé, hanem Filemon testvére a Jézus Krisztusban, aki magához az apostolhoz is egészen közel áll. A rabszolgából barát, testvér, egyenlő ember vált. Onézimus nem tárgy többé, nem háziállat, hanem ember, Pál apostol fia és szíve, Onézimus társa a Krisztusban való hitben és életben. Az apostol a további versekben csak még tovább fokozza Onézimussal való azonosulását, kész az általa okozott kár megfizetésére is, noha Filemon magával is adósa Pálnak. Mindebből az látszik, hogy Pál apostol teljes erővel beveti magát Onézimus érdekében. A közbenjárás csúcspontjára jut el. Filemonnak úgy kell fogadnia Onézimust, mint Pált magát. Az apostol magára vállalja a helyettesítő elégtételt, őt fogja érni akár csak a szemrehányó pillantás is, de őt fogja érni a testvérnek kijáró ölelés is.

Az ige mai megszólaltatása

Az ige mai megszólaltatásának iránya nem a keresztyénség és a rabszolgatartás problémája. Ez csak történelmi fejtegetés volna. Jézus Krisztusban valóban leomlanak az embert embertől elválasztó akadályok s ez így volt a rabszolgatartó társadalomban is. Azonban a rabszolgaság intézménye gazdasági átalakulás során szűnt meg, amikor a rabszolgatartó

társadalmak áttértek a feudális társadalmi berendezkedésre. A kereszténység ebben nem játszott és nem is akart szerepet játszani. Ebbe a kérdésbe ennél az igénél nem szükséges belebocsátkoznunk.

Ellelben annál fontosabb annak a kifejtésnek, hogy Jézus Krisztusban leomlanak a válaszfalak. A Krisztusban való hitben olyan döntő változás jön létre ember és ember között, mint amilyen létrejött Pál apostol és Onézimus, Filemon és Onézimus között. Nem lehet mélyebb szakadékot elképzelni a rabszolgatartó tulajdonos és a birtokában lévő rabszolga között. Ha még az ilyen legmélyebb akadályt is le tudta küzdeni a Jézus Krisztusban való hit, akkor ez arra bátorít minket, hogy hitbeli meggyőződéssel valljuk a Krisztusban való hit győzelmes erejét minden embert az embertől elválasztó akadállyal szemben.

Jézus Krisztusban nincs faji megkülönböztetés, egyik ember sem nyomhatja el a másikat, egyik sem zsákmányolhatja ki gazdaságilag a másikat. Egyik ember sem nézhet farkasszemet a másikkal azért, mert az más nemzethez, vagy más társadalmi rendhez tartozik. Leomlanak mindazok a válaszfalak, amelyek a békés egymás mellett élés akadályai.

A Filemonhoz írt levél elemi erővel mutatja meg, hogyan alakul át az embernek emberhez való viszonya ott, ahol Isten igéje a hit és élet zsinórmértéke. Ez textusunknak az egyik alapvető mai mondanivalója.

A másikat pedig abban találhatjuk meg, ahogyan Pál apostol a szeretet teljességével odaveti magát Onézimusért. Az apostolnak a szeretete nem valami lágy hangulat, felbuzdult érzelmi kitörés, hanem valószínűs, komoly tényeken alapuló, sőt önfeláldozó emberszeretet. Pál apostol azt, amit a szeretet himnuszáról 1 Kor. 13-ban mondott, valószínűsán élte is és gyakorolta is. Valódi „imitatio Christi”-ként járt el, amikor vállalta a helyettesítő elégteltelt Onézimusért. Ahogy Krisztus közbenjárt őéréte, úgy járt közbe ő Onézimusért (Luther).

Ezzel az apostol példát nyújt mindnyájunk számára, hogy mekkora a leleményessége, elszántsága, rendíthetetlensége, a Jézus Krisztustól tanult emberszeretethez. Ez alapigénk második mai mondanivalója.

O. E.

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI 5. VASÁRNAP

Csel 9. 1—7

JÉZUS KRISZTUS TEREMTETT SAULBÓL PÁL APOSTOLT

Lukács evangélista az Apostolok Cselekedeteiről írt könyv szerzője nem emberekre, hanem Jézus Krisztus hatalmára irányítja a figyelmet. Ez történt akkor is, amikor Fülöp bizonyágtételén keresztül mutatta be Jézus Krisztus cselekvését (8. fej.), és ez történik akkor is, amikor textusunkban Jézus Krisztus emberformáló hatalmát jeleníti meg, amelynek során a fanatikus keresztényüldöző Saulból az evangélium egyik legnagyobb igehirdetője újjászületéséről, Pál apostol megteréséről van szó. Ezt a történetet Lukács még kétszer említi, amikor maga Pál apostol adja elő a vele történt eseményeket (22, 3—21; 26, 9—20).

Saul a Ciprus szigetétől északra levő Cilicia tartomány Tarsus nevű városából származott (Csel 9,11; 21,39), akit — amint ez az Újszövetség korában gyakran történt — második nevén a római hangzású Pálnak is hívtak (Csel 13,9). Apjától római polgárjogot is örökölt (Csel 22,28). Szülei kegyes zsidók voltak s fiúkat rabbinövendékként nevelték (Csel 22,3). Ő maga is büszke héber származására s különösen arra, hogy a farizeusok közösségéhez tartozik s velük együtt bízhat sajátmaga törvény szerinti igazságában, s a zsidó gyülekezetben belül végzett munkája értékében (Filippi 3,5—6). S ha valaki azt mondta volna neki, akire szép jövő várt a zsinagóga életén belül, hogy ő valamikor is vezetője lesz a keresztyének gyűlést s akkor még kicsiny „szektájának”, (Csel 24,5) akkor minden bizonnyal az ilyen jóslatnak a leghatározottabban ellentmondott volna. Ízig-vérig zsidó volt, aki gyermekéje óta hű volt Mózes törvényéhez és szerette fajtáját. Teljes odaadással fordult a mózesi törvény tanulmányozásához Gamálieel lábainál (Csel 22,3), aki korának egyik leghíresebb teológusa volt s joggal ismerték el hivatalosan is igazi írástudónak.

Saul alig volt túl a harmadcadik életévén, amikor hivatali kötelességként részt vett, jelen volt István vértanú megkövezésénél (Csel 7,57), mert egy ilyen esemény csak egy írástudó jelenlétében mehetett végbe. Egy pillanatig sem gondolt arra, hogy átáll a keresztyének oldalára. Sőt, ellenkezőleg, István vértanú megkövezése is megerősítette abban, hogy a keresztyéneket fogságba kell vetni és szükség esetén a halálbüntetést is megérdemlik, mert csak így lehet a nemrégén kereszten kivégzett názáretj Jézus tanítványait visszatartani attól, hogy öböne lássák a zsidók régóta várt Messiását.

A Jeruzsálemben folytatott vérengzés eredménye felbátorította Sault. A keresztyének széthúllottak és a szélrőzsa minden irányába elszéledtek (Csel 8,1). Néhányan még visszamaradtak Jeruzsálemben, de ezekre nézve az volt érvényes, amit Csel 8,3-ban olvasunk: „Saul pedig tisztította az egyházat, házról-házra járt, elővonszolt férfiakat, nőket, és börtönbe vetette azokat.”

Amint Szíriából hír jött Jeruzsálembé, hogy az ottani zsidó gyülekezetben keresztyének is mutatkoznak, Saul „még fenyegetéstől és öldökléstől lihegve az Úr tanítványai ellen”, elment a főpaphoz és tőle kért karhatalmat és megbízólevelet, hogy keresztyéneket fogságba vethessen és Jeruzsálembé hurcolhassa őket. Szent haragjában úgy gondolta, hogy mint egy második Illés prófétának, az a feladata, hogy amint egykor Illés a Karmel hegyén 450 Baal-papot levágott, úgy most ő is felvegye a küzdelmet Izrael vélt félrevezetői ellen. Ebben a tevékenységében joggal nevezik Sault az Újszövetség fáraójának, aki ebben az esetben nem pogány egyiptomi, hanem az a vallási fanatikus, aki kész rárontani a másképp hívókra, azt gondolva, hogy ebben Istennek tetszően cselekszik.

MEGJELENIK JÉZUS KRISZTUS

Saul már közel volt úti célja eléréséhez, Damaszkuszhoz, amikor az az esemény történt vele, amely életét megfordította és egész további egzisztenciájának tartalmát adott. Az történt, ami annak idején a fáraóval: isteni beavatkozás tette lehetetlenné, hogy eredeti tervét

megvalósíthatja. Textusunk semmit sem mond Saul megtérése történetének belső vagy külső előkészítéséről. Ő maga egyáltalán nem készült fel arra, semmi része sem volt abban, ami vele történt. Felülről történt minden kezdeményezés. Minden előkészület nélkül, váratlanul „nagyhirtelen mennyei világosság sugározta őt körül” (Csel 9,3).

A feltámadott Jézus jelent meg és szólította: „Saul, Saul! Miért üldözöl engem?” (Csel 9,4) Ebben a kérdésben az fejeződik ki, hogy Jézus Krisztus egy a benne hívőkkel. Aki tanítványaival szállt szembe, az egyúttal őellene fordul, mert Krisztus testének tagjai a benne hívők, s ez a közösség összefűzi őket. „Amit cselekedtetek eggyel a legkisebb atyámfiai közül, énvelem cselekedtetek” (Mt 25,40). Jézus Krisztus maga mondotta: „Aki titeket hallgat, engem hallgat, s aki titeket megvet, engem vet meg” (Lk 10,16).

Saul most azzal a feltámadott Jézussal áll szemben, akit ő idáig üldözött. Hiába állt mögötte csapat, tehetetlenek a martalócok, csak nézhetnek vezérükre, Saulra, aki a földre esve, a porból kérdi: „Kicsoda vagy, Uram?” (Csel 9,5) Urat mond, mert hatalmat érez. Alázatos lesz, mert valami ismeretlen erőt tapasztal meg. Szinte fél. Egy pillanat alatt leperoghat lelki szemei előtt az a sok szenvedés, amit ő okozott a keresztyéneknek, Kavarognak előtte vértanú arcok, megkötözött kezek, becsapódó börtönajtók, s irtózáttal gondol arra, mi lenne, ha most ezeknek a keresztyéneknek a Jézusa állna vele szemtől-szembe, akikkel ő olyan sok gonoszságot követett el. Ki ez az úr, hátha mégsem Jézus és akkor felkelhet a porból, csak valami elszédüléssel magyarázhatja embereinek a dolgot.

De már hangzik is a felelet: „Én vagyok Jézus, akit te üldözöl” (Csel 9,5). Saul menthetetlennek érzi magát; itt van az, akinek az embereit tönkretette. Itt a kínos és veszélyes szembesítésnek az ideje. Hátborzongatóan hangzik számára ez a bemutatkozás: „Én vagyok, Jézus”. A megfeszített galileai él! Most itt az alkalom, hogy visszafizethessen neki mindent. De mintha szava nem lenne olyan nyers és bosszúálló, hiszen elismeri, hogy nehéz néki a hagyományokat, a Gammáliel iskolájában tanultakat megvetnie, nehéz a szokások, társadalmi kötelezettségek, a főpapi rendeletek ellen cselekednie. Ez a galileai megérti őt, ahelyett, hogy torkon ragadná és végezze vele. Ez képes még néki is megbocsátani. Ez talán még szereti is őt. Ez előtt a lenyűgöző magatartás és megbocsátó nagylelkűség előtt megadja magát. Eddig a Jézus-gyűlölet uralkodott felette — most felad minden harcot a keresztyének ellen, s a túláradó szeretettől legyőzve, a félelemtől még remegve, a kegyelem-nyeréstől ámulva, kérdi: „Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?” Most már nem a jeruzsálemi főpapi meghatalmazott kérdezi ezt, hanem a keresztyén ember. Nem is törődik már a maga sorsával, írástudói karrierjével, már egyedül az Úr a fontos számára. Nem magát akarja, hanem őt. Lemond magáról és átadja magát Jézusnak, amit csak akar, azt fogja cselekedni, feltétel nélküli megadásra adja meg magát. Jézus Damaszkuszba utasítja őt, az ottani keresztyénekhez. De most már nem a fogságbavető Saul jelenik meg ott, hanem egy összetört, hit után szomjazó új keresztyén hívő, akiből lsten még csodálatos dolgokat fog kihozni.

JÉZUS KRISZTUS EMBERFORMÁLÓ HATALMA

Az igében mindig Jézus Krisztus cselekvésén van a hangsúly és sohasem emberek cselekvésén. Amit Jézus Krisztus Saulon keresztül cselekedett, annak messzire kiható következményei voltak. Ez a „Pálfordulás” olyan döntő esemény volt, amelyet így értékel maga az apostol: „De én mindazt, ami nekem nyereség volt, a Krisztusért kárnak ítéltém. Sőt ezen felül most is kárnak ítélek mindent az én Uram, Jézus Krisztus ismeretének mindent túlhaladó nagyságáért. Ő érte mindent kárbavészni hagytam és szemétnek ítélek, hogy a Krisztust megnyerjem, és őbenne olyannak találtassam, mint akinek nincs saját igazságom a törvényből, hanem van igazságom a Krisztusban való hit által, Istentől való hit alapján” (Fil 3,7—9).

Ebből három dolog következett Pál apostol életére: 1. megtapasztalta, hogy Jézus Krisztus a megígért Messiás, a világ Megváltója; 2. nem a törvény cselekedeteiből, hanem a Jézus Krisztusban való hit által nyerjük el Isten kegyelmét; 3. a további életet nem a törvény kényszerítése, hanem az határozza meg, hogy Jézus Krisztus a Szentlélek által a hívőben lakozik, s ő válik minden cselekvés mértékévé és motiváló erejévé.

Ezeknek a következményeknek a hatása alatt tágult ki Pál apostol látása világméretűvé. A szűklátókörű farizeus, a törvény betűjén csüngő írástudó rádöbbszint a feltámadott Jézus Krisztus univerzális hatalmára. Megváltói műve hatalmas arra, hogy egy ember életében is akkora változást hozzon létre, mint a Páléban, de arra is van hatalma, hogy a világ Megváltójaként sokakon végezze el az emberformálás, a megtérés és újjászületés csodáját. Nem hiába hivatkozott Pál apostol a Rómabeliekhez írt levelében (Rm 9,21) azokra az ószövetségi ígéretekre (Ézs 45,9; Jer 18,6), amelyek arról szólnak, hogy Isten előtt úgy állnak az emberéletek, mint a fazekas előtt a különféle edények. A mester keze válogat közöttük és olyanná formálja őket, amilyenné akarja. Luther írásmagyarázata szerint „Isten mesterműve” (Meisterstück Gottes) az, ami Pál apostol damaszkuszi megtérése során történt. Remekelt az emberformáló Jézus Krisztus.

Pál apostol volt hivatott arra, hogy meghirdesse Jézus Krisztus világot átfogó megváltói cselekedetét. Isten választott népe addig Izrael volt, most pedig kiszélesült ez a fogalom az egyház népére, az egész világra.

Azóta mindnyájunkra érvényes Jézus Krisztus hívása, hogy a magunk beszűkült, kegyessége helyett meglássuk az ő tág ölelésű perspektíváját, amelybe az egész emberiség, a lakott föld belefér. Az az emberformálás, amelyet rajtunk is el akar végezni Jézus Krisztus, ma is azt jelenti, hogy hagyjuk ott a magunkcsinálta egyéni kegyességet, és engedjük, hogy a feltámadott minket is úgy irányítson, mint egykor Sault, az ő messzire tekintő tervei nyomán. A világ Megváltójának követői a világ szolgálatára indulnak.

O. E.

Keresztelési, esketési, temetési igehirdetés

NAGY AJÁNDÉK

(Keresztelési beszéd)

2. Kor 9,15.

Tisztázzuk mindjárt a legelején, hogy Pál apostol a keresztre nézett, nem a keresztelő kút fölé tartott, tiszta pólyában édesen aluszkáló újszülöttre, mikor ezt a szép igét leírta: „Az Istennek pedig hála az ő kimondhatatlan ajándékáért!”

1. Ettől függetlenül ez az újszülött, kinek megkeresztelésére most összejöttünk, szintén *nagy ajándék*. A teremtő Isten ajándéka, kiről a lutheri Kis Káté szavaival valljuk, hogy Ő teremtett engem minden teremtménnyel együtt. Ő adta testemet, lelkemet, szememet, fületem és minden tagomat... Az újszülött tehát nemcsak gyümölcs egy nemrég indult házaseset fáján, hanem egyben ajándék is. Az értelemnek, mely nem lát túl a fogamzás és belső titkos növekedés biológiai folyamatán, gyümölcs csupán, de a teremtő Isten titokzatos munkálkodása előtt térdre ereszkedő hitnek egyben Isten ajándéka is.

Ezt az Írás alapján valljuk, mely arra emlékeztet, hogy az Úrnak öröksége a fiak, az anyaméh gyümölcse jutalom. Az Írás fényénél tájékozódó embernek egy ilyen kis gyermek is jó adomány és tökéletes ajándék felülről.

A gyermektelen szülők előbb-utóbb mindig tudomásul veszik — legtöbbször könnyes szemmel — a kemény igazságot: Gyermek csak annak lehet, akit Isten megajándékoz vele. A gyermek Isten ajándéka!

2. A keresztség szentsége is nagy ajándék. Jézus Krisztus ajándéka a keresztyén gyülekezet számára. A kegyelmi eszközök egyike.

Nagy ajándék, mivel Jézus Krisztus szerezte. Ezért szentség. Nem az Egyház szerezte, hanem az Egyház Ura. Nagy ajándék, mivel Urunk az üdvösség ígérését kapcsolta vele össze. „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözü, aki pedig nem hisz, elkárhozik.”

Csak a szent keresztség fényében lesz e gyermek túl a nagy ajándékon, egyben nagy felelősség is. Jézus Krisztus a keresztyén családra és gyülekezetre bízta egy-egy ilyen gyermek felnevelését. Ebből adódik a szülői és keresztszülői tiszt nagy felelőssége. Isten tőlük fogja számon kérni ezt a gyermeket. Amit itt mondunk, vallunk és ígérünk, Isten színe előtt állva tesszük. Éreztétek ennek nagy felelősségét, és neveljétek Isten gyermekének!

3. Az a Jézus Krisztus, ki a szent keresztséget szerezte és ezt a gyermeket jósága bizonyosságaként adta — *Isten kimondhatatlan ajándéka*. A Krisztusban kapott nagy ajándéokra nem találni szavakat, ha hiszünk ígérétében. Ezért Ő az Isten kimondhatatlan ajándéka, aki e szent cselekményben láthatatlanul osztogatja legdrágább ajándékait: bűnbocsánatot, új életre erőt és üdvösséget.

A gyermek kimondható ajándék. Régi egyházi szokás és tanítás szerint egy gyermek ilyenkor kapja nevét. És jó később is mindig arra gondolni, hogy mikor Isten színe előtt állva először kimondották neve-

met, keresztet rajzoltak parányi homlokomra és megkereszteltek az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Ezzel megszüntem pusztá szám lenni, nevet kaptam, Isten gyermeke lettem. Istennél nevünk van! Amikor Jézus azt mondja, hogy Isten számon tart, komolyan vesz, mivel a szent keresztséggel belekerültem szeretetébe.

Ha ezt tudjátok és komolyan veszitek, úgy fogjátok nevelni ezt a nagy ajándékot, hogy egykor Övé lehessen a kimondhatatlan ajándék: Jézus Krisztus és az örök üdvösség.

MI LESZ BELŐLE?!

(Esketési beszéd)

Fil 1,19.

Rég felhagytam már korábbi helytelen szokásommal, hogy volt konfirmandusaimnak próbáljak lehetőleg „igen szép” esketési igehirdetést mondani. Sok csalódás ért ebben a célkitűzésemben, mivel több esetben is nem volt szép a folytatása. Csalódásaim elségítettek annak felismerésére, hogy ilyenkor nem döntők az érzelmi szempontok, inkább az eseménnyel és a vele együttjáró papi szolgálattal kapcsolatos felelősségérzet. Most is nem a szív érzelmeit szeretném érzélgős húrok pengetésével megszólaltatni, inkább a felolvasott ígét. Mert ebben az órában és ezen a helyen nem a szívé a döntő szó, hanem az Úr. Tehát inkább igaz, mint szép legyen az esketési beszéd, még akkor is, ha a volt konfirmandus nőtt meg menyasszonnyá.

Pál apostol megjözdése, hogy akkori fogsága és az azzal kapcsolatos események üdvösségére válnak. „Tudom, hogy ez nekem üdvösségemre válik a ti könyörgésetek és a Jézus Krisztus Lelkének segedelme által.” Vajon mivé válik majd szándékotokra az, ami most indul? Mi lesz belőle? Boldogság vagy boldogtalanság, szép álmok valósága vagy temetője, üdvösség vagy kárhozat?

1. Kevés vőlegény és menyasszony állt úgy ez oltár elé, hogy kérdésünkre: Mi lesz belőle?, ne azt felelték volna: Tudom, hogy ez a házasság nekem öröömre és boldogságomra válik! És ezt teljes őszinteséggel és becsületességgel valóban úgy is gondolták. Mert akik szeretik egymást, akiknél ez a nap színes, fiatalos álmok teljesülésének napja, nem tudnak, nem is akarnak az ellenkezőjére gondolni. Mi majd teszünk róla, hogy öröm és boldogság legyen belőle — mondogatják.

Nem biztos, hogy így lesz, de szabad érte imádkozni, hogy valóban így is legyen!

2. Kevés vőlegény és menyasszony állt úgy ez oltár elé, hogy kérdésünkre: Mi lesz belőle?, ne azt felelték volna: Tudom, hogy ez a házasság javunkra válik! Tehát jó lesz belőle, és ezt valóban legjobb megjözdésük szerint mondtották.

Ez a reménység belesimul a házasságot szerző Isten jó és kegyelmes akaratába, aki azért rendelte a házassági szövetséget, hogy az javunkat szolgálja. Hogy ezután ne legyek egyedül, hisz tényleg nem jó egyedül lenni; hogy legyen élettársam, kivel ezután megosztjuk közös életünk minden örömét és bánatát; hogy legyen otthonunk, meleg fészkünk, melyben megtapasztalhatjuk a keresztyén házaseslet sokféle örömét és áldását. Erre meg is van minden lehetőségünk, mert ha mint férj és feleség, később mint édesapa és édesanya, valóban Isten akarata szerint élünk, hitben, szeretetben, egymásnak szolgáló hűségben, a házaseslet minden esetben javunkra válik.

Nem biztos, hogy így lesz, de szabad érte imádkozni, hogy valóban így is legyen! Ezt jó lesz tudomásul venni Nektek is, meg mindazoknak, akik elkísértek Titeket Isten házába, mivel ez órában mint szülők és rokonok nem ismernek fontosabbat és nagyobbat gyermekeik igaz és tartós boldogságánál. Mivel egyetlen gyermek vagy, a szülők további életét döntően meghatározza az, hogy mi lesz belőle?

3. Házasságkötésünk fontos, de nem kizárólagos célja földi boldogságunk és javunk. Pál attól, ami történik, azt várja, hogy az Neki üdvösségére válik. Régi esketési imádságunkban azt olvassuk, hogy egyik a másikat elsegítse a mennyekben!

„Tudom, hogy ez nekem üdvösségemre válik a ti könyörgésetek és a Jézus Krisztus Lelkének segedelme által.” Annak, hogy valami üdvösségünkre váljék, azaz örök életünket munkálja, kettős az előfeltétele: Szeretteink közbenjáró imádsága és Krisztus Lelkének segedelme.

Tartozunk most Nektek ezzel a könyörgéssel. Szülők is, akik nagy áldozattal felneveltek, jó magam is, ki konfirmáló, a nagykorú keresztyén életben elindító lelkipásztorod voltam, sőt ez az egész itt egybesereglett keresztyén gyülekezet is. És ahol hívő keresztyén lelkek könyörögnek, ott a Krisztus Lelkének segedelme sem marad el — ha Ti is kéritek és akarjátok. Bizonyos tekintetben tehát Rajtatok is áll, hogy az, ami most itt történik, valóban boldogságokra, javatokra és üdvösségetekre váljék. Rajta legyetek, hogy Ti is megtegyétek a magatok részét azzal, hogy segítségül hívjátok szent nevét. Mert „az Úrnak minden útja kegyelem és hűség azoknak, akik szövetségét és bizonyosságait megtartják.”

NEM KELL SÍRNOD!

(Temetési beszéd)

(Dr. P. L. 92 éves ny. járásbíró)

Lk 7,13.

1. A szeretet ilyenkor azt mondja: Megértem, hogy sírsz! Akár a naini jelenet ismétlődik, ahol özvegy Édesanya lépked búsán egyetlen fia koporsója után, akár fiak és lányok mennek a szülő koporsója után — a szeretet minden esetben megérti a gyászolók könnyeit.

És valóban ritka a száraz, könny nélküli temetés. Most is nemcsak azok szeme könnyes, akik a koporsóban megpihent Testvérünket Édesapának és Nagyapának szólígtatták, azok szeméből is kigördül egy-egy könnyesepp, akik egykor csak Járásbíró úrnak, Felügyelő úrnak, jó barátoknak és rokonnak mondhatták. Ilyenkor csendesesen sírdogál a szeretet, a hála, az emlékezés és a véget ért barátság. Minderre azt mondja a szeretet: Megértem, hogy sírsz!

Jól tudjuk, hogy atyám és anyám előbb-utóbb elhagynak. És mégis... Mikor eljön ez a nehéz óra, igen nehezen járjuk ezt az utat, egyszerűen nem megy sírás nélkül, sem Nain városában, sem Sopronban. Szülő és gyermek, ember és ember közti viszony megtörése nem sima, zökkenőmentes ügy, mivel ez a kapcsolat az ág szívós tapadása a törzshöz, a levél tapadása az ághoz. Sírásunk a madár búsulása üres fészken. Mivel a szeretet ezt a helyzetet megérti és átérzi, minden esetben az a véleménye: Megértem, hogy sírsz!

2. A hála viszont azt mondja: Nem szabad sírnod! „Áldjad én lelkem az Urat és egész bensőm az Ó szent nevét...”

Nem szabad sírnod, mivel 92 éves ember temetésén a sírás hálát-lanság. Ez a hosszú, áldott élet Isten nagy kegyelméről és hűségéről beszél. A szeretet sírása ilyenkor Isten előtt nyilván „bocsánatos bűn”, de a hálának ilyen esetben az a feladata, hogy könnyek között is áldja és magasztalja az Urat.

Mekkora kegyelem és hűség, hogy ily soká lehetett fejetek koronája!? „Vénségtekig én vagyok az, és megöszülésetekig én visellek...” Isten kegyelméről és hűségéről beszélnek az esték csendes órái, mikor odatelepedhettek nap mint nap ágya széléhez, beszélgetni a hajdan-kor éveiről, felolvasni néhány oldalt kedvenc írói termékeiből és így törlesztettétek napi részletekben a gyermeki hála nagy adósságát. Mert a legnagyobb részlettörlesztés nem az adott és küldött pénz volt, hanem az öregségében és tehetetlenségében adott gyermeki szeretet. Kegyelmi idő volt ez Neki is, Nektek is. Neki, hogy felkészüljön a nagy útra, Nektek, hogy még életében visszafizessétek, amit Szeretteink elhunytá után már nem lehet törleszteni. A hosszú időre és a benne rejlő nagy lehetőségekre gondolva, mondja a hála teljes joggal: Nem szabad sírnod!

3. Végül megszólal Jézus Krisztus és azt mondja: *Nem kell sírnod!* Nem is annyira a hosszú, mint inkább az örök élet miatt. Nemcsak jogod, okod sincs a sírásra — ha hiszel Bennem!

„És mikor látta őt az Úr, megesett a szíve rajta és így szólt neki: Ne sírj! Nem kell sírnod!”

Az a kegyelem, hogy mikor a halál, ez a kegyetlen fészekrabló, kifosztja és megszegényíti családi fészekünket, Jézus Krisztus látja bánatunkat és könyörül rajtunk. Odalép az üres fészek mellé, mellénk áll Nain kapujában és szent igéjével kezd minket vigasztalni. Nem kell sírnod, mivel Édesapád hazamegy az örökkévalóságba és ezután Isten-nél lesz. Nem kell sírnod!, mivel van bűnbocsánat, megváltás és örök élet. Ne sírj hát, elsősorban nem a hosszú élet, inkább az örök élet reménysége miatt! Ezt az a Jézus Krisztus mondja, akit Isten feltámasztott a halálból, és aki mint az Élet Fejedelme ott Nain kapujában is visszahozta a halálból a sírdogáló özvegy egyetlen fiát. Akinek e földön nem volt fészke, mint az égi madaraknak, mégis nagyobb és hatalmasabb a nagy fészekrablónál — a halálnál. Ezért, csak ezért nem kell sírni!!!

Dr. P. L., Isten kegyelméből 92 évet megélt testvérünk, a gyászoló család fejének ezüsthényű koronája, csepregi fiókgyülekezetünk szervező felügyelője, hajdani jó barátunk: Nem tudunk sírás nélkül eltemetni, mivel szerettünk! De nem is akarunk csak sírással eltemetni, egyfelől az Isten iránti hála kötelezettsége, másfelől az örök élet reménysége miatt. Isten küldje el Hozzátok a Vigasztaló és értesse meg Veletek, hogy ilyenkor azért nem kell sírni, mivel van megváltás, bűnbocsánat és örök élet.

Weltler Rezső

Az alapigék fordítása

Szentháromság vasárnapja

Mt 28, 16—20

A tizenegy tanítvány pedig elment Galileába, arra a helyre, ahová Jézus rendelte őket. 17 Láttára leborultak (A) előtte, némelyekben (B) viszont kétség támadt. 18 Akkor Jézus hozzájuk lépett és így szólt: Teljes hatalmat kaptam mennyen és földön. 19 MenjeteK hát és tegyetek tanítványomM minden népet, megkeresztelvén (C) őket az Atya, Fiú és Szentlélek nevére 20 s tanítván (C) őket, hogy megtartsák (D) mindazt, amit parancsoltam néktek. S ime én napról napra veletek vagyok a világ végezetéig

Szth. u. 1. v.

Rm 1, 16—17

(Mivelhogy) nem szégyellem az evangéliumot, hiszen Isten ereje (hatalma) az mindenkinek (üdvösségére), aki hittel fogadja, zsidónak főként, de görögnek szintűg. 17 Mert Isten igazsága benne nyer kinyilatkoztatást, hitből hitbe (-re), amint meg is van írva: Az igaz pedig hitből él! (E)

Szth. u. 2. v.

Zsid. 3, 1—8

(Ennélfogva,) szent testvéreim, mennyei elhívás részesei, Jézusra nézzetek, a követre (F) és főpapra, akit vallunk! (G) 2 Hű (volt) ahhoz, aki alkotta (H), akárcsak Mózes, (Isten egész) házán! 3 Am őt nagyobb dicsőségre méltatta (Isten), amennyiben több megbecsülés jár az építőnek, mint az épületnek. 4 Mert minden háznak van készítője, aki azonban mindent elkészített, Isten az. 5 Mózes is hű volt ugyan (Isten) egész házán, mint szolga (I), (akinek az a feladata), hogy a meghirdetendők tanúja egyen, 6 Krisztus viszont Fiúként volt hű házának élén: az ő háza vagyunk mi, ha bizodal munkat (J) s örvendező reménységünkét (K) (mindvégig szüldádn) megtartjuk.

7 Így hát — mint a Szentlélek mondja — ma, ha szavát halljátok, 8 meg ne keményítsétek szíveteket, mint a megkeseredéskor, a kísértés idején a pusztaiban!

Szth. u. 3. v.

1 Kor 1, 27—31

(...hanem) ami (L) a világ szemében bolondság, azt választotta ki Isten, hogy megszégyenítse a bölcséket (M), s ami (L) a világ szemében gyöngeség, Isten azt választotta ki, hogy megszégyenítse mindazt, ami erős; 28 amiket a világ közönségesnek (nemtelennek) tart és semmíve vesz, azokat választotta ki Isten, a semmiket, hogy a a valamiket semmivé tegye, 29 s így Isten előtt egyetlen halandó (N) se dicsekedhessék. 30 Neki köszönhetétek ti is, hogy Krisztus Jézusban vagytok (O), akit bölcsességül adott nekünk Isten, s igazságul (P), megszentelésül (R) és váltságul, 31 hogy — amint meg van írva — aki dicsekedik, az Úrral dicsekedjék.

Szth. u. 4. v.

Flm 4—16

Mindig hálat adok Istenemnek, valahányszor megemlékezem rólad imádságaimban, 5 — hiszen hallom, milyen szeretet és hit tölt el az Úr Jézus és az összes szentek iránt — 6 hogy az a közösség, me'y hited révén összeköt ve'ünk (T). hathatósan bizonyuljon minden jó felismerésben, (amire alkalom nyílik) közöttünk, tekintettel (Jézus) Krisztusra. (U) 7 Nagy örömet és vigasztalást szerzett ugyanis nekem szereteted, hiszen felvidítottad a szentek szívé't (V). (kedves) testvér.

8 ámbár Krisztus révén (Z) igazán bizvást kötelességül is róhatnám rád azt 9 amit a szeretet végett (a) inkább kérek: mint magamfajta öreg Pál, aki most még fogoly is Krisztus Jézusért. 10 Fiamért, Onézimusért kérek, akinek fogságomban lettem atyjává; 11 aki azelőtt haszontalan (b) volt neked, most azonban neked is, nekem is hasznos, 12 és akit most visszaküldök hozzád, őt, vagyis a szívemet. (V)

13 Az volt a szándékom (c), hogy magamnál tartom: helyetted hadd szolgáljon nekem az evangéliumért viselt fogságomban, 14 de aztán úgy döntöttem (c): megkérdésed nélkül semmit sem teszek, hogy ne kényszeredetten tedd a jót, hanem szabadon. 15 Mert hiszen talán azért vont meg tőled egy időre, hogy aztán örökre legyen a tiéd, 16 már nem rabszolgaként, hanem úgy, mint aki rabszolgánál sokkal több: szeretett testvér; kivált nekem, de mennyivel inkább neked, mint ember s keresztyén egyaránt. (d)

Szth. u. 5. v.

Csel 9, 1—7

Saul pedig az Úr tanítványai ellen még mindig gyilkos bosszút líhegve (e) a főpaphoz ment, 2 s (meghatalmazó) leveleket kért tőle a damaszkuszi zsinagógákhoz, hogy ha talál ott olyanokat, akik ezt az utat követik, fogva vihesse őket Jeruzsálembe, férfiakat-nőket egyaránt.

3 Útközben azonban az történt, hogy amikor már közel voltak Damaszkuszhoz, hirtelen mennyei fény ragyogta körül, 4 s ő a földre rogyva hangot hallott, mely így szólt hozzá: Saul! Saul! Miért üldözöl?! 5 — Ki vagy, Uram? — kérdezte, mire az így felelt: Én vagyok Jézus, akit te üldözöl! 6 De most kelj föl s menj be a városba, ott majd megmondják neked, mit kell tenned! 7 Azok a férfiak pedig, akik útitársai voltak, néma döbbenettel csak álltak (f) ott, mert hallották ugyan a hangot, de nem láttak senkit.

Bodrog Miklós